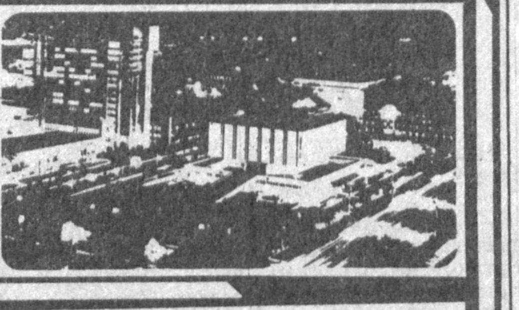

Тошкент оқшоми

Ижтимоий-сиёсий шаҳар рўзномаси

Рўзнома 1966 йил 1 июлдан чиқа бошлаган

№ 96 (8. 038) ◆ 1992 йил 18 май, душанба ◆ Нархи 1 сўм

Бугунги кун нафаси

ЖУМҲУРИЯТИМИЗДА

● МДҲ давлат раҳбарлари учрашуви тугагандан сўнг 15 май куни улар оммавий ахборот воситаларининг вакиллари билан учрашдилар. Учрашувни кенгашга раислик қилган Қозоғистон Президенти Нурсултон Назарбоев очди. У Тошкентдаги кенгаш жуда самарали бўлганлигини, 13 та муҳим масала юзасидан битимга эришилганлигини таъкидлади. Имзоланган ҳужжатлар орасида молия, ҳаво бўшлиғи, космик тадқиқотлар, Қуролли кучлар тўғрисида келишиб олинган ҳужжатлар бор. Ҳукумат бошлиқларининг кенгашида эса иқтисодиёт, армия ва экологияга дахлдор 18 масала кўриб чиқилди.

● МДҲ давлат раҳбарлари учрашувида иштирок этган Россия Президенти Борис Ельцин Самарқандда бўлди. Унга Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов ҳамроҳлик қилди. Борис Ельцин Самарқанддан Ватанига учиб кетди.

● Япониядаги энг катта савдо корпорацияларидан бири — «Мицуи Буссан» яқин вақт ичида Тошкентда ҳам ўз ваколатхонасини очадиган бўлди.

● Қашқадарё вилоятининг Муборак шаҳрида «Ўзбекистон газчиси» рўзномасининг биринчи сони чиқди.

● Фарғонада Туркия ҳамкорлигида иқтидорли ёшлар учун лицей ташкил этиляпти.

● Тошкент вилоятининг Янгибозор шаҳрида Сингапурнинг «Вандели трейдинг пте ЛТД» фирмаси ҳамкорлигида қўшма корхона ташкил этишга келишилди. Унда йилига 462 мингта кийим-кечак ишлаб чиқарилиши режаланяпти. Маҳсулотнинг бир қисми хорижий давлатларда, жумладан АҚШда ҳам сотилади.

ҲАМДЎСТЛИКДА

● 15 май куни Озарбайжон Олий Кенгаши бундан бир кун аввал Олий Кенгаш фавқулодда сессияси қабул қилган барча қарорларни «ноқонуний ва конституцияга зид» деб бекор қилди. Бокудан тафсилотлари тўла аниқ бўлмаган хабарлар олинмоқда. Жумладан, Халқ фронти тарафдорлари улар митинг ўтказаётганда номаълум шахслар томонидан ўққа тутилганларидан кейин Президент Аёз Муталибов қароргоҳини эгаллаганлар. Лекин унинг ўзи бу бинода йўқ экан. Тахминларга кўра у Хавфсизлик комитети биносида яширинган ёки республикани тарк этган.

● Тожикистон ва Туркманистонда кучли ёмғир ва сел экинзорларга катта зарар етказди. Рогун шаҳри яқинидаги Кандақ қишлоғини эса кўчки тупроқ босиб қолди. Бу ерда кўплаб қурбонлар бор.

● Беларусь Республикасининг Вазирлар маҳкамаси шу йил июнь ойида «рубель» «ўтиш миллий валюта»сини муомалага чиқаришини тасдиқлади. У дастлабки босқичда озиқ-овқат маҳсулотлари харид қилишда ишлатилади ва ҳозир муомалада бўлган сўмга 1:10 нисбатда бўлади.

● Россия ҳукумати нефть ва газнинг улгуржи нархларини 5—6 баробарга ошириш тўғрисида қарор қабул қилди. Жумладан, 1 тонна нефтнинг нархи аввалги 350 сўмдан 1800—2200 сўмга, 1000 куб метр газники эса 260 сўмдан 1100—1600 сўмга кўтарилди.

ХОРИЖДА

● Эстония конгрессининг аъзоси Линнарт Мяалл Қозонда миллий ҳаракат вакиллари билан учрашув пайтида Эстония Татаристонга Бирлашган Миллатлар Ташкилотига аъзо бўлишига кўмаклашишга тайёрлигини билдирди.

● Собиқ СССРнинг собиқ Президенти Михаил Горбачев Вашингтонда ўтказган матбуот конференциясида унинг «Ҳозирча ҳокимиятга қайтиш нияти йўқлигини» айтди.

* Тошкент учрашуви:

УМИДБАХШ МУЗОКАРАЛАР

СУРАТДА: Ҳамдўстлик мамлакатлари раҳбарларининг Тошкент учрашувида.

ЎзА фотохроникаси.

15 май куни Тошкентда Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги мамлакатлари раҳбарларининг учрашуви очилди. Унда МДҲга аъзо бўлган барча Мустақил республикаларнинг делегациялари иштирок этмоқда.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. Каримов учрашувни очар экан, олий даражадаги кенгаш арафасида умуман учрашув бўлишига шубҳа билдирилганлигини таъкидлади. Лекин биз бир стол атрофида ўтирибмиз, бу эса ҳар бир раҳбарнинг муштарак масалаларини ҳал этиш учун биргаликда куч сарфлаш зарурлигини чуқур англашидан далолат беради.

Ўзбекистон бошлиғи Тошкент учрашувининг ҳар бир қатнашчиси биз ҳозир нақадар қийин даврни бошимиздан кечираётганимизни яхши билади, деб таъкидлади. Тўпланганларнинг ҳаммаси иттифоқнинг парчаланиши оқибатларини яхши англайдилар. Ҳар бир республиканинг жаҳон ҳамжамиятига қўшилиши чоғида, уларнинг бозор иқтисодиёти изига ўтиши пайтида катта муаммолар пайдо бўлмоқда. Миллий этник қарама-қарши туриш муаммолари ҳаммани ташвишга солмоқда, иқтисодий, молиявий соҳаларда ва бошқа соҳаларда ягона ёндашувларни ишлаб чиқиш билан боғлиқ қийинчиликлар ўз таъсирини ўтказмоқда. Ҳозирги пайтда Қуролли Кучлар, Ҳамдўстлик хавфсизлиги энг муҳим масаладир. Масъулиятли сиёсатчилардан бирортаси ҳам инсоний ҳуқуқлар ҳолатига, демократия қоидаларини янада ривожлантиришга, фуқаролар эркинлиги ҳимоя этилишини таъминлашга бефарқ қарай олмайди.

Шу масалаларда ҳар бир мустақил давлат ўзи учун мақбул йўлни излаётганлиги тушунарли, деди И. Каримов. Республикалар мустақиллиги қарор топиши жадал жараёни давом этмоқда. Шу билан бир пайтда тарихий таркиб топган сиёсий, иқтисодий, маданий, ижтимоий ва соф инсоний алоқаларни менсимасликка ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ. Ўзаро алоқалар ва кўп томонлама мулоқот тажрибаси халқларни бойитади. Одамларнинг турмуши яхшиланишига умиди албатта ҳақиқатга айланади.

Тошкент МДҲ раҳбарлари учрашув жойи этиб танланганлиги тасодиф эмас. Тошкент ҳамиша Тинчлик шаҳри сифатида яхши ном чиқарган. Европа ва Осиё йўллари серқатнов чоррахасида жойлашган бу шаҳар халқаро ҳамкорлик марказларидан бири сифатида ном чиқарган. Бизнинг учрашувимиз маълум маънода тарихга яхши тотувликнинг яна бир нишонаси сифатида кирса ажаб эмас, деди Ўзбекистон Президенти.

И. Каримов учрашув қатнашчиларини Ўзбекистон Республикаси халқи номидан табриклади. У Қозоғистон Республикаси Президенти Н. Назарбоевни кенгашга раислик қилувчи этиб сайлашни таклиф қилди. Бу таклифни учрашувнинг барча қатнашчилари маъқулладилар.

Кун тартибига 13 та жуда муҳим масала киритилган. Уларнинг орасида энг муҳимлари — Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги доирасида молиявий аҳвол ва бу соҳадаги ҳамкорлик, ҳаво бўшлиғидан фойдаланиш, космик ёрдамчи тузилмалари иншоотларидан космик дастурларни бажариш манфаатлари йўлида фойдаланиш ва уларни сақлаб туриш тартиби, шунингдек ягона бюджетни шакллантириш ва чегара қўшинларини пул билан таъминлаш тартиби, собиқ СССР Қуролли Кучларини қисқартириш, айрим давлатлар миллий валюталарини жорий этган тақдирда Ҳамдўстлик қатнашчилари ҳаракатларини мувофиқлаштириш ва уларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш, коллектив хавфсизлик, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигида ҳарбий кузатувчилар гуруҳлари ҳамда тинчликни сақлаш коллектив кучларининг мақоми масалаларидир.

Бундан ташқари собиқ СССРнинг даромадлари, қарзлари ва мол-мулки тўғрисидаги, собиқ СССР билан АҚШнинг оддий қурол-яроғларга доир шартномаси ҳақидаги ахборотлар тингланди.

Кун тартибидаги масалалар муҳокамаси бошланишидан олдин учрашув қатнашчилари Тожикистон халқи номига телеграмма матнини қабул қилдилар. Унда мустақил республиканинг бир қанча районларида юз берган табиий офат муносабати билан ҳамдардлик билдирилган. Кучли жала қуйиши, сел оқими натижасида кўп одамлар ҳалок бўлган, иморатлар вайрон бўлган. Телеграммада табиий офатдан зарар кўрган районларга Ҳамдўстлик мамлакатлари ҳар томонлама ёрдам бериши таъкидланади.

Олий даражадаги Тошкент учрашуви қандай ўтди? Учрашувда ҳозир бўлган экспертларнинг фикрича, у Олмаота, Минск ва Киев учрашувларидан кўп жиҳатдан фарқ қилади. Биринчи навбатда учрашув қатнашчиларининг келажакка ишончи билан ажралиб туради. Иш жўшқин давом этди ва тушгача ҳужжатларнинг катта қисми келишиб олинди ҳамда имзолашга тайёр қилинди. Бу эса раҳбарлар келишидан анча олдин Тошкентда иш бошлаган эксперт гуруҳларининг самарали фаолиятидан дарак беради.

Кутилганидек, собиқ СССРнинг мол-мулкини тақсимлаш жуда қийин масала бўлиб чиқди. Бу хусусда ҳар бир делегациянинг ўз фикри бор эди. Шундай бўлиши қонунийдир. Раислик қилувчининг таклифига биноан бу муаммони муҳокама қилиш қолдирилди.

Икки мустақил давлат раҳбарлари Тошкент учрашувига бундай баҳо бердилар.

Б. Ельцин, Россия Президенти:

— Бу учрашувда мустақил республикалар ўртасида бир-бирларига яқинлашиш сари яна бир қадам қўйилишига ишончим комил. Бундан ташқари биз Тошкентга Россия билан Ўзбекистон ўртасида дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисидаги шартномани олиб келдик. Бундай шартномани имзолаш зарурати аллақачон етилган. Уни имзолаш кечикканлиги учун айб кўпроқ Россия зиммасига тушади. Яқин вақт ичида бу муҳим ҳужжат имзоланади, деб умид қиламан. Россия билан Ўзбекистонни асрий дўстлик ва ҳамкорлик алоқалари боғлаб турибди. Бундан буён ҳам муносабатларимиз ўзаро манфаатдорлик негизида ривожланишига шубҳа йўқ.

Н. Назарбоев, Қозоғистон Президенти:

— МДҲ раҳбарларининг Тошкент учрашуви кўп жиҳатдан бурилиш нуқтасидир. Бу ерда Ҳамдўстлигимизнинг ҳаётий муҳим масалалари ҳал қилинмоқда. Бу армияни пул билан таъминлаш, ягона ахборот макони, космос муаммоларидир. Бойқўнғир космодроми Қозоғистон ҳудудида бўлишига қарамай, у Ҳамдўстлигимиздаги барча давлатларнинг манфаатларига хизмат қилиши керак.

...Учрашувда кутилмаган ҳодисалар ҳам бўлди. Мажлис қизғин ўтаётган бир пайтда, давлат бошлиқлари кенгашаётган залда бирдан қандиллар тебрана бошлади. Раҳбарлар ҳайрон бўлиб қолишди. Шу пайт И. Каримов ўзини жуда хотиржам тутиб, бундай деди: «Бу кучсиз зилзила, холос. Биз ишлаётган бино зилзилага бардошли. Ишни давом эттирамиз!».

Бинобарин, иш давом эттирилди. Тушга яқин ҳукумат бошлиқлари давлат бошлиқларидан алоҳида равишда кенгаш ўтказдилар. Улар ҳарбий мавзуга, иқтисодий алоқалар ва экологияга таллуқли масалаларнинг бутун бир мажмуини муҳокама қилдилар. Уларнинг эътибори Орол, Чернобиль, Каспий ва Спитак муаммоларига қаратилган эди.

Тошкентдаги Халқлар дўстлиги саройида учрашув чоғида келишиб олинган ҳужжатлар имзоланди.

Т.БОТИРБЕКОВ,
В. ДРАЧЕВ,
Л. ЛЕВИН,
Ў. МИРЗАЕРОВ,
ЎзА махсус мухбирлари.

* * *

Тошкент учрашувида иштирок этган Ҳамдўстлик мамлакатларининг делегациялари юртларига жўнаб кетдилар.

«ТОШКЕНТ ОҚШОМИ» МУШТАРИЙЛАРИГА

Нарх-наволарнинг кескин ошиши бизни фавқулодда қийин муаммо билан юзма-юз қилди. Гап «Тошкент оқшоми» рўзномасини бундан буён чоп этиш ёки этмаслик тўғрисида кетмоқда. Муштарийларимизнинг ўзлари мушоҳада қилиб кўрсинлар: улар 1992 йил учун «Тошкент оқшоми» рўзномасига обунага 25 сўм 68 тийин тўлаган эдилар. «Тошкент оқшоми»ни 1992 йилнинг биринчи чорагидаги 64 сонини чиқариш учун эса, харажатларимиз ҳар обуначи ҳисобига 46 сўм 8 тийинни ташкил қилди.

Бошқа рўзномалардан фарқли ўлароқ «Тошкент оқшоми» муштарийларга ваъда қилинганидек, ҳафтасига беш марта чиқиб турган экан, бунинг учун биз муассисларимиз — халқ депутатлари Тошкент шаҳар Кенгашидан миннатдор бўлишимиз керак. Халқ депутатлари Тошкент шаҳар Кенгаши фақат 1992 йилнинг биринчи чорагида рўзнома кўраётган зарарни қоплаш учун 1 миллион сўм ўтказди. Бизга ҳомийларимиз — ишлаб чиқариш жамоалари, тижорат ташкилотлари, муассасалар, муштарийлар ҳам баҳоли қудрат ёрдам кўрсатдилар.

Бироқ муҳарририят маблағлари «Тошкент оқшоми»ни чоп эттиришни давом эттириш учун мутлақо етарли эмас. Ноширларимиз — «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни мутахассисларининг ҳисоб-китобларига кўра, «Тошкент оқшоми»ни ҳозирги нарх-наволарда 1992 йилнинг иккинчи ярмида чоп этиш учун камида 16 миллион сўм қўшимча маблағ керак. Ана шу миқдорда маблағни шаҳар бюджетидан олиш имкони йўқлиги тушунарлидир.

Шуларни ҳисобга олган ҳолда «Тошкент оқшоми» таҳрир ҳайъати ўз обуначиларига 1992 йилнинг 1 июнидан эътиборан рўзномани уларга етказиб бериш тўхтатилишини маълум қилишга мажбур. 1992 йил 1 июнидан 1 июлигача «Тошкент оқшоми» фақат сотувга чиқарилади.

«Тошкент оқшоми»ни 1992 йилнинг иккинчи ярмида олиш истагида бўлганлар шу йил 10 июнгача обунани янгидан расмийлаштиришлари керак бўлади.

ОБУНА БАҲОСИ:

Бир ойга — 33 сўм;
уч ойга — 95 сўм;
олти ойга — 195 сўм.

Биз «Оқшом»нинг содиқ муштарийлари ана шу оғир даврда мажбуран қабул қилинган бу қарорни тўғри тушунадилар ва имкони борича рўзномани қўллаб-қувватлайдилар, деб умид қиламиз.

«ТОШКЕНТ ОҚШОМИ»НИНГ ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ.

* *«Тошкент оқшоми»нинг давра суҳбати*

ЎЗБЕКИСТОННИНГ БОЗОР САРИ ЎЗ ЙЎЛИ

Матбуотда шу йил апрель ойи бошида Ўзбекистон Республикасининг Президенти Ислом Каримов ёш иқтисодчилар билан учрашганлиги хабар қилинган эди. Ушбу учрашувда Президент республика иқтисодиётини тиклаш, ривожлантириш учун мукаммал концепциялар яратишда иқтидорли ёшлар ғайрат-шижоати, ўткир идроки, янгиликни ҳис эта билиш қобилиятига катта умид қилаётганлигини айтди. У ўз фикри, ўз нуқтаи назарига эга бўлган ёшларни бирлаштириб, улар билан биргаликда иш бошлаш учун вазият етилганлигини алоҳида таъкидлади.

Ана шу учрашувда ҳукумат идораларига муте бўлмаган, ўз Низоми ва мустақил ҳисоб-китоби билан фаолият кўрсатадиган Ёш иқтисодчилар кенгашини тузиш таклиф этилди. «Тошкент оқшоми» муҳарририяти тузилаётган Тошкент анжумани деб аталиши мўлжалланаётган ёш олимлар кенгашининг энг фаол аъзоларини давра суҳбатига таклиф этди.

Анвар ЙЎЛДОШЕВ: «ЭРТАКЛАРДАГИДЕК ЎТИБ БЎЛМАЙДИ»

⊙ Анвар Зиёевич ЙЎЛДОШЕВ Тошкентда туғилган. Тошкент политехника олий илмгоҳининг геология-қидирув куллиётини тугаллаган, номзодлик ишини ёқлаган. Илмгоҳларда ҳам, ишлаб чиқариш соҳасида ҳам меҳнат қилган. Олти йил раҳбарлик лавозимида — республика геология вазирининг ўринбосари бўлди. Мансаб, Анвар Йўлдошевнинг фикрича, энг асосийси эмас. Шу сабабли ўз хоҳишига кўра раҳбар курсисини тарк этиб, геология давлат комитети илмий-тадқиқот илмгоҳи иқтисодиёт бўлимига бошчилик қила бошлади. Жамиятни, иқтисодий ва ижтимоий ривожлантиришни ўрганиш масалаларига кўп вақт сарф этди.

Ҳозирги пайтда Тошкент анжумани ёш олимлар кенгашини тузиш юзасидан ташкилий ишларга раҳбарлик қилмоқда.

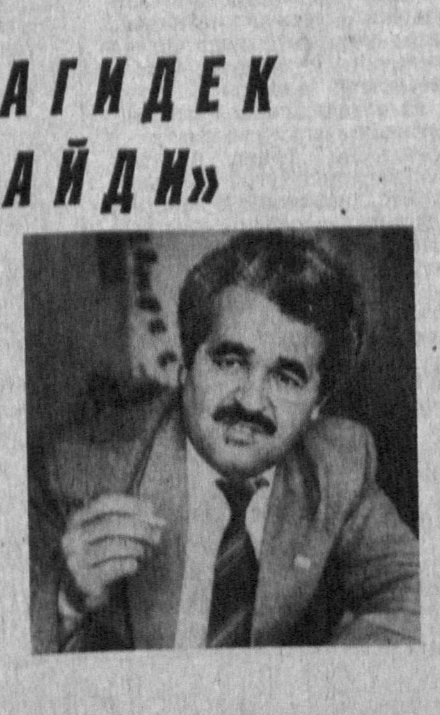

— Анвар, ҳозирги пайтда кўпгина кишиларда турғунлик даври, деб аталган ўша йилларга соғинч туйғулари пайдо бўлмоқда. Кўп ҳолларда биз яхши яшаётган эдик ва турмушимизда ҳеч нарсани ўзгартириш шарт эмасди, деган фикрларни эшитишга тўғри келади.

— Ҳа, ҳақиқатан ҳам ўша йиллари дўкон пештахталари бугунчалик камбағал эмасди. Маош унчалик кўп бўлмаса ҳам еб-ичиб, кийинишга етарли эди. Аммо бу узоқ давом этиши мумкин эмаслигини ёддан чиқармайлик. Ахир биз нефть, мамлакатимизнинг бошқа бойликларини еб-тугаллаб қолган эдик-да!

Ўша вақтда одамлар дурустгина ишлардилар, корхоналар маҳсулот чиқариб турарди. Бироқ кишиларни «меҳнатсевар» бўлишига нима мажбур қилганлиги ҳақида чуқурроқ мулоҳаза юритиб кўрайлик. Мавжуд маъмурий-буйруқбозлик тузуми турли даражадаги раҳбарлар тимсолида итоаткор оммага таянарди. Бир тоифа кишилар мажбурий шарт-шароитлар, айтайлик, партия билети тортиб олинишидан қўрқиб тузукроқ ишлашга ҳаракат қилардилар. Амалда эса меҳнатга ҳавас уйғотадиган иқтисодий омиллар йўқ эди.

Қайта қуриш бошланиши билан бу қўрқув, баъзи мафкуравий омиллар йўқ бўлди. Аммо ҳозирча иқтисодий омиллар ҳам тўла ишга тушмаган. Кишиларнинг аксарият кўпчилиги бирор қизиқишсиз, ёмонроқ ишлаяптилар. Иш унуми кескин пасайиб кетди. Бунинг устига тузумимиз узоқ йиллар давомида ўргатиб қўйган боқимадонлик кайфиятлари жамият тараққиётида янги ғоялар ва ёндошишларни амалга оширишга тўсқинлик қила бошлади. Биз иш жойида ўтказган вақтимиз учун пул олишга ўрганиб қолганмиз. Бутун маърифатпарвар дунёда эса меҳнатнинг ўзи эмас, балки бу меҳнатнинг самарадорлиги баҳоланади.

Мен бугунги кунда биз иқтисодиётга маъмурий-буйруқбозлик раҳбарлигидан ҳалос бўлдик, дея олмайман. Бироқ, эски тузумнинг нураши давом этяпти. Аста-секин тафаккуримиз ҳам ўзгариб бормоқда. Биз бозорга ўтишни эълон қилдик. Лекин кишиларимиз мазкур оғир жараённинг асосан салбий томонларини ўзларида ҳис этяптилар. Бу нарх-наволарнинг сакраши, хавф солаётган ишсизлик ва ҳоказодир. Бозорга эртаклардагидек ўтишга кўз тикиб бўлмайди, албатта. Бугун биз ёмон яшаяпмиз. Аммо эртага ҳам сеҳргар таёқчасининг ҳаракати билан бизга фаровонлик таъмин қилинган бошқа жамиятга ўтиб қолмаймиз. Бундай сеҳргарликка умуман, ишониш хаёлпарастликдир. Аксинча, биз турмуш даражамиз умуман олганда ҳали пасайиб боришига ўзимизни тайёрлашимиз керак.

— Бироқ, биз кўрилаётган чоралар вақтинчалик, зарур эканлигини тушуниб етганимиздагина, камаримизни янада қаттиқроқ қисиб бойлашга, қийинчиликларга рози бўламиз. Шунингдек, биз ҳукумат томонидан иқтисодиётни барқарорлаштириш, танглиқдан чиқиш учун қандай чоралар кўрилаётганлигидан бохабар бўлишимиз керакмасми?

— Ҳа, аҳолини бундан хабардор қилиб туриш зарур. Иқтисодиётни барқарорлаштириш бугунги кунда биринчи даражали вазифадир. Бунинг қандай йўллари бор? Энг биринчиси, пул қадрсизланишига тўсқинлик қиладиган қаттиқ молиявий ва кредик-бюджет сиёсатини ўтказишдир. Давлат ғазнасида бўлган маблағнигина ҳаражат қилиши мумкин.

— Яъни, кўрпага қараб оёқ узатиш керак демоқчисизда?

— Худди шундай. Ҳолбуки, шундай экан, давлат ғазнани бойитиш имкониятларини қидиради. Иккинчи йўл, яъни бюджетни тўлдиришнинг асосий манбаи корхоналардан олинадиган солиқлардир. Бугунги кунда барча корхоналар солиқлар ошганлигини ҳис этмоқдалар. Аммо, қизиқ бир манзара рўй беряпти. Гўё, давлат ғазнаси бойиётгандек. Аммо кейин бюджетга тўпланган бу маблағларни ижтимоий адолат сиёсатини амалга ошириш учун тақсимлаш бошланади. Акс ҳолда ўқитувчилар, ноишлаб чиқариш соҳаси бошқа ходимлари маошларини, студентлар стипендияларини, пенсионерлар нафақаларини қандай ошириб бўлмаслиги шубҳасиздир.

Бу масалада яна бир мураккаб жиҳат бор. Етти ўлчаб бир кесилмаган солиқ сиёсати ишбилармонлик илдизига болта уриши мумкин. Бу ҳолда одамларнинг ишбилармонликка қизиқиши сўна бошлайди. Солиқ катта бўлса ишбилармон ишлаб чиқаришни кўпайтириш, умуман нимадир ишлаб чиқаришдан манфаатдор бўлмай қолади. Шундай экан, ҳукумат энг мақбул меъёрларни топиши шарт. Бу меъёрлар шундай бўлсинки, солиқ миқдори ишбилармонни бўғиб қўймасин. Айни пайтда ижтимоий ёрдамга муҳтож кишилар ҳам қашшоқлашиб кетмасин. Бундай энг мақбул меъёр топилмас экан, ишбилармонликни жонлантириш ва ишлаб чиқаришни кенгайтириш тўғрисидаги даъват даъватлигича қолаверади.

— Бундан пухта ўйланган солиқ сиёсати иқтисодиётни барқарорлаштиришнинг асосий воситаси, деган хулоса чиқадими?

— Ҳа, аммо бу бошқа чоралар билан қўшиб олиб борилиши керак. Давлат бюджети ишбилармонликка зарар келтирмасдан, ҳатто уни рағбатлантирган ҳолда ҳам маблағ билан тўлиши мумкин.

— Хўш, Сиз нимани таклиф қиласиз?

— Узоқ вақтдан бери баҳс-мунозараларга сабаб бўлаётган мулкни давлат тасарруфидан чиқаришга киришиш керак. Бу бир ўқ билан икки нишонни мўлжалга олиш — ғазнани бойитиш ҳамда одамларни ишлаб чиқариш воситаларига яқинлаштириш, уларда хўжайинлик ҳис-туйғусини уйғотишга хизмат қилади. Республикамизда эса мулкни давлат тасарруфидан чиқариш савдо ва хизмат кўрсатиш соҳаларида бошланган, холос. Ҳолбуки, ишлаб чиқариш соҳаси ҳам давлат тасарруфидан чиқарилиши керак. Бизга бозор муносабатларининг субъектлари — мустақил корхоналар ва хусусий мулк эгалари керак.

(Давоми 2-бетда).

Баҳодир САИДАЗИМОВ:

«Биз ишлашга ўрганишимиз керак»

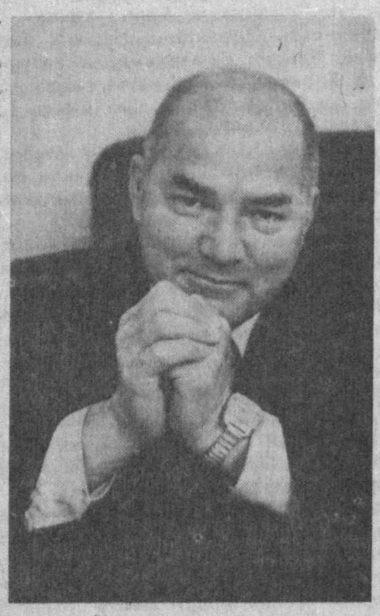

● Баҳодир Акобирович САИДАЗИМОВ — тошкентлик. Тошкент политехника олий илмгоҳи бошқарувни автоматлаштириш тизими куллиётини тугаллаган. Ҳисоблаш техникаси билан боғлиқ турли ташкилотларда ишлаган. Ҳозир «Сервико» Ўзбекистон — Швейцария корхонасининг бош директори. Бу корхона Тошкент анжуманининг таъсисчиларидан биридир. Унинг фикрича, бозор иқтисодиёти ташаббускор, ишбилармон кишиларга таяниши керак.

Бу ишбилармонлик хислатларини болаликдан бошлаб тарбиялаш лозим.

— Баҳодир Акобирович, одатда қўшма корхоналар муваффақиятини хорижий шерик қўллаб-қувватлаши билан изоҳлашади...

— Бу фикрингизга тўлиқ қўшила олмайман. Хорижий шерик йўл бошида мададкор бўлиши мумкин. Кейинчалик эса ҳамма нарса ўзингизга боғлиқ. Таъбир жоиз бўлса, бу ёшлик пайтда муайян билимлар, кўникмаларга ўргатадиган ота-оналарни эслатади. Фарзандлар балоғат ёшига етгач, орттирган бу билимлари ва кўникмаларидан қандай фойдаланишни ўзлари ҳал этадилар. Масалан, «Сервико» қўшма корхонаси «Энергоприбор» заводи, ҳисоблаш техникаси Бутуниттифоқ илмий-тадқиқот илмгоҳи каби қудратли шериклар ҳамда Швейцариянинг машҳур «Комикор холдит» фирмаси иштирокида ташкил этилган эди. Ўзбекистонда бир гуруҳ маслакдошлари ана шу қудратли корхона шуҳратига тенг бўлган, унинг бўлимини ташкил этишга киришдилар. Аввалига бу қўшма корхонанинг Тошкентдаги бўлими мақомини олган корхонамиз ҳозирги пайтга келиб ҳар тарафдан батамом мустақил бўлди. Ўз навбатида биз корхона таркибида бўлган кичик корхоналар ҳамда масъулияти чекланган жамиятлар тармоғини ташкил этдик. Уларнинг ҳар бири муайян дастурга ихтисослашган ва ўз ишлаб чиқариш-хўжалик фаолиятини мустақил олиб боради.

Дастлаб бошдан ҳисоблаш техникасини ишлаб чиқариш, сотиш уларга хизмат кўрсатиш, шахсий компьютерлар асосида бошқарувнинг автоматлашган тизимини жорий этиш қўшма корхона фаолиятининг асосини ташкил этди.

Бутун шу давр давомида ишлаб чиқаришни ривожлантириш билан бир қаторда ишбилармонлик тажрибаси бойитиб борилди. Жамоа бозор билан боғлиқ янги ишлаб чиқариш муносабатларига ўргана борди. Бизнинг жамоамизда ушбу даврнинг энг катта ютуғи деб фойдалар ёки фирмамиз даромадларини эмас, балки янги тафаккурнинг шаклланишини, мустақил Ўзбекистон Республикаси учун фаолиятимизнинг фойдалилиги ва мақсадга мувофиқлигини ҳис этишни тушунишади.

— Муштарийларимизда корхонангиз нима билан шуғулланиши тўғрисида тасаввур ҳосил бўлди, дейиш мумкин. Энди эса Сизнинг ишбилармон, Тошкент анжуманининг аъзоси сифатида бозорни моллар билан қандай қилиб тўлдириш, ишбилармонларни бугун бизда тақчил бўлган молларни ишлаб чиқаришга қизиқтириш учун нима қилиш кераклиги хусусидаги фикрингиз қизиқтиради.

— Ҳамма ва ҳар бир шароит учун тўғри келадиган тайёр тавсиялар бера олмайман, албатта. Лекин лўнда қилиб айтсам, давлат ташаббускор, тадбиркор кишиларни ҳар тарафлама рағбатлантириши, улар ғояларини амалга ошириш, истеъдодларни тарбиялаш учун шарт-шароитлар яратиши керак. Бизда иқтидорли ва тадбиркор кишилар жуда кўп. Республикамизда ўз соҳаси бўйича Ўзбекистонга фойда келтира оладиган ана шундай истеъдодли ва ишбилармон кишилар тўғрисида муфассал маълумотлар тўплаш пайти келди, деб ўйлайман. Бошқача қилиб айтганда, биз республика қандай тафаккур кучига эга эканлиги тўғрисида аниқ маълумотларга эга бўлишимиз керак. Инсон қобилиятлари эса болалигидан бошлаб намоён бўлади. Бизда эса ҳозиргача касбга йўллашнинг алмисоқдан қолган тизими мавжуддир: мактаб ўқувчисини корхона ёки дўконга экскурсияга олиб боришади. Бунда эҳтимол ана шу корхона ёки дўкон унга ёқиб қолиши мумкин, деган хом хаёл бўлади.

— Бироқ, истеъдод ўз йўлини ўзи топиб олади, деб ҳам айтишади-ку.

— Эҳтимол шундайдир. Лекин жамият одамга унинг истеъдодларини намоён қилишга кўмаклашса яхшироқ бўлади. Биз, масалан, корхонамизга ишга кирмоқчи бўлган одамларни махсус синовдан ўтказамиз. Бу синов ушбу номзод бизга тўғри келадими — келмайдими, аниқлаб беради. Ана шундай синовларни мактабларда ҳам ўтказиш мумкин. Сўнг унинг натижаларига қараб таълим дастурига тегишли ўзгаришлар киритиш лозим бўлади. Аммо бу бошқа бир жиддий суҳбат мавзусидир. Бугунги мавзуимизга қайтсак, Тошкент анжумани ташкил этилишини табриклайман. У амалий таклифлар ишлаб чиқишга қодир, деб ҳисоблайман. Бу ерда мустақил Ўзбекистон фаровонлиги учун жиддий иш олиб боришга қарор қилган маслакдошлар тўпланишган.

Лекин етакчи иқтисодчилар томонидан ишлаб чиқилган концепция ҳам тафаккуримиз ўзгармас экан, бизнинг барча «хасталик»ларимизга даво бўлолмайди. Ахир Сиз биз социализмдагидек ишлаб, тараққий этган капитализмдагидек яшашни хоҳлаймиз, деган латифани эшитгандирсиз. Бундай бўлмайди. Биз ишлашга ўрганишимиз зарур. Бундан ташқари биз бекорга пул тўланмаслигини ҳам яхши тушуниб олишимиз керак. Менга тез-тез хорижда бўлишга тўғри келади. Ўша ерда ўзим тижоратчининг меҳнати жаҳаннам меҳнати эканлигига ишонч ҳосил қилдим. Сен бирор дақиқа ўзингга эрк бера олмайсан. Бизнинг тасаввуримизда эса капиталист пулни супурги билан супуриб олиб, фақат маишат билан шуғулланадиган одамдир. Бу мутлақо нотўғри тасаввурдир. Тижорат билан шуғулланувчи одам кечаю-кундуз ўзи учун фойдали шартнома тузиш ташвишида. Салгина бепарво бўлсанг ё фойдали шерикдан ажралиб қоласан ёки умуман синасан.

— Сизнинг ўзингиз рақобатдан қўрқмайсизми?

— Республикамизда ҳам, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигида ҳам биздагидек иш билан шуғулланувчи фирмалар мавжуддир. Мен рақобат бўлишини ҳатто яхши ҳам, деб ҳисоблайман. Бу бизни доим астойдил меҳнат қилишга, янада сифатлироқ маҳсулот ишлаб чиқаришга мажбур қилиб туради. Айни пайтда фаолиятимизни ўзгартириб туришни ҳам тақозо этади. Шу сабабли бугунги кунда биз асосий маҳсулот тайёрлаш билан чекланиб қолмаяпмиз. Бозор талабига, республика ва Тошкент шаҳри иқтисодиёти эҳтиёжига қараб, янги кичик корхоналар ташкил этяпмиз. Масалан, Самарқандда «Импульс» бирлашмаси ишни дадил бошлаб, ҳар тарафлама ривожланяпти.

«Сервико» бўлинмалари ёғ, нон, қанд ишлаб чиқариши ва бошқа йўналишларда янги технологиялар жорий этмоқдалар. Улар кичик тижоратни ривожлантиришга ва бозорни кенг истеъмол моллари билан тўлдиришга хизмат қилади. Илмий-тадқиқот ишлари ҳамда тиббиёт ва биология соҳасида илмий ғояларни амалиётга жорий этиш фаолиятимизда муҳим ўрин эгаллайди. Бир сўз билан айтганда, биз доим изланишдамиз.

«Эртаклардагидек ўтиб бўлмайди»

(Давоми. Бошланиши 1-бетда).

— Аммо пинҳона иқтисодиёт вакиллари ҳамма нарсани сотиб оладилар, деган хавф-хатар бор-ку. Ортиқча пуллари бўлмаганлар ҳеч ваќосиз қолиб кетаверадими?

— Бундай хавф-ташвишларга асос бор. Аммо пухта ўйланган давлат сиёсати нопок йўллар билан пул тўплаб олганлар йўлига ишончли тўсиқлар қўя олади. Кимошди савдолари ошкора ўтказилиши зарур. Пинҳона иқтисодиёт сармоядори бу ҳолда ҳам қайсидир корхона эгаси бўлиб қолса, у яширин фаолият кўрсатмасдан, бундан буён давлатга солиқ тўлаши мажбур эканлигини унутмаслик керак. Биз ўз дунёқарашимизни ўзгартиришга жуда қўрқамиз. Бой ва камбағаллар пайдо бўлишини хоҳламаймиз. Аммо холис фикр юритилса, жамиятда бой ва камбағаллар ҳозир ҳам мавжудлигидан кўз юмиб бўлмайди-ку. Пинҳона иқтисодиёт вакиллари ҳозир ҳам жуда яхши кун кўряптиларку! Жамиятда умуман бой кишилар кўпроқ бўлса, пировард натижада бундан жамият ҳам манфаатдор бўлади. Ҳалол меҳнати билан бойлик орттирадиган ҳақиқий ишбилармонлар юзага чиқади.

— Хўш, иқтисодиётни барқарорлаштириш, ишлаб чиқариш соҳасини давлат тасарруфидан чиқаришни бошлаш учун сизнингча нима қилиш керак?

— Бу ишни зарар келтираётган корхоналардан бошлаш мумкин бўларди. Яна бир жуда муҳим масала. Бизда асосан якка ҳоким корхоналар мавжудлигини ҳисобга олган ҳолда ишлаб чиқаришда якка ҳокимликка қарши қонун қабул қилиниши керак. Ўрни келганда бундай қонун Америкада 200 йил муқаддам қабул қилинганлигини эслатиб ўтиш даркор. Бундай қонун қабул қилинишида давлатимизнинг донолиги ўз ифодасини топиши керак. Ҳозир эса нима бўляпти? Якка ҳоким корхоналар рақобатчилари йўқлигидан фойдаланиб, маҳсулотларига хоҳлаган нархларни қўймоқдалар. Бозор иқтисодиётида эса нарх-наво талаб ва эҳтиёжга қараб ўз-ўзидан бошқариб борилади. Агар йирик корхоналарни бир-бири билан рақобатлаша оладиган кичикларга бўлиш имконияти бўлмаса рақобат қила оладиган турдош корхоналар ташкил этилиши керак.

Шундай қилиб, учинчи йўл — якка ҳокимликка қарши қонун экан-да?

— Умуман олганда бозорга ўтишнинг ҳамма жиҳатларини қамраб оладиган қонунлар керак. Маълумки, республика Олий Кенгаши томонидан 1990 йил декабрь ойида қабул қилинган «Ўзбекистон халқ хўжалигини барқарорлаштиришнинг асосий йўналишлари ва бозор иқтисодиётига ўтишнинг принциплари» бугунги кунда ана шу тўла қамровликка даъво қилолмайди. Бу ҳужжат ҳали собиқ Иттифоқ мавжудлигида қабул қилинган эди. Бугунги кунда эса Ўзбекистон мустақил давлатдир. Шу сабабли юқорида таъкидлаганимиздек бозорга ўтишнинг кенг қамровли ҳужжатлари керак. 1990 йилги Асосий йўналишларда эса ҳатто бу жараёнга тўсиқлик қиладиган жиҳатларни топиш мумкин. Масалан, унинг энг катта бўлими аҳолини ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилишга бағишланган. Ногиронлар, пенсионерлар бундай ҳимояга муҳтож эканлигини тушунаман. Аммо давлат ўз бюджетидан меҳнатга лаёқатли, тўрт мучали соғ кишиларга улкан маблағ сарфлаяпти. Ҳолбуки, улар ҳимояга эмас, балки кўпроқ пул топиш учун қулай шароит яратилишига муҳтождир. Меҳнатга ҳақ тўлаш ўртасида кескин фарқ бўлиши керак. Бизда ҳали ҳам кам иш ҳақи оладиган ходим билан юқори малакали меҳнатга тўланадиган тафовут 3-4 бараварни ташкил этади. Ҳолбуки, Германияда бу кўрсаткич 17—18 бараварга етади. АҚШда эса бундай тафовут янада каттароқни ташкил этади.

— Бир сўз билан айтганда республикамизга бозорга ўтишнинг янги ғоялари, янги йўллари керак экан-да?

— Велосипедни янгидан ихтиро қилиш учун ҳожат бўлмаса керак. Аммо бозор иқтисодиётига тўла ўтган бошқа мамлакатлар тажрибасидан ўрганиш керак. Айтайлик, Туркия тараққиётнинг кенг йўлидан одим отмоқда. Лекин турк андозасини қандай бўлса шундайлигича бизга тадбиқ этишнинг иложи йўқ. Ўзбекистоннинг ўз хусусиятлари бор. Шу боисдан ижобий жаҳон тажрибасини ҳисобга олган ҳолда ўз йўлимизни танлашимиз керак. Тошкент анжумани номини олган ёш олимлар кенгаши худди шу муаммолар билан шуғулланади. Ҳозир унга иқтисодчилар, социологлар, сиёсатшунослар, олимлар бирлашган. Тараққиёт стратегиясини ишлаб чиқиш, қабул қилинаётган ҳужжатлар ушбу стратегияга қанчалик мос эканлигини ўрганиш бизнинг асосий вазифамиздир. Биз ғояларимизни тарғиб қилиш билан ҳам шуғулланамиз, албатта.

— Ушбу кенгаш муқобил ҳужжатлар, иқтисодий концепциялар ишлаб чиқиши керак бўлган гуруҳ сифатида ташкил этиляптими?

— Ҳа, лекин аввал ушбу кенгаш Президент ҳузурида бўлиши тўғрисидаги фикрлар билдирилган эди. Ўйлашимча, бунинг ҳам ижобий, ҳам салбий томонлари бор. Ижобий томони шундаки, бизга ғояларимизни Президент номидан ўтказиш енгилроқ кўчарди. Салбий томони шундаки, бизнинг ғояларимиз яккаю ягона тўғри ғоялар, деб қабул этиларди. Президент бундай кенгашни ташкил этишга хайрихоҳлик билдириб, Вазирлар Маҳкамаси ғоялари ёки бизнинг Тошкент анжумани ғояларидан бирини танлаш имкониятига эга бўлди. Бу ҳам ўзига хос рақобатдир. Фикримча, у жамиятимизга фақат фойда келтиради. Ҳозир бизда ташкилий давр давом этяпти. Биз ўз Низомимизни ишлаб чиқяпмиз. Тошкент анжуманини пул билан таъминлаш масалаларини ҳал этяпмиз. Олдимизда мураккаб, айни пайтда жуда қизиқарли ишлар турибди.

✱ «Тошкент оқшоми»нинг давра суҳбати

ЎЗБЕКИСТОННИНГ БОЗОР САРИ ЎЗ ЙЎЛИ

Фарҳод МАҚСУДОВ:

«Иқтисодиётни ишбилармонлар қутқаради»

⊙ Фарҳод Нуриддинович МАҚСУДОВ Тошкентда туғилган. Тошкент Давлат дорилфунуни фалсафа-иқтисодиёт куллиётини тугаллаган. Туркия ва Эрон иқтисодиёти юзасидан кандидатлик диссертацияси ёқлаган. Доцент, Тошкент темир йўл транспорти олий илмгоҳи иқтисодий назария кафедрасида дарс беради ва «Консалтинг сервис Т» фирмасига бошчилик қилади. Бу фирма тафаккур тижорати билан шуғулланади. Ишбилармонларга маслаҳат ва тавсиялар беради, менежмент ва маркетинг бўйича хизматлар кўрсатади. Мақсудовнинг фикрича, бу тижорат ғоят зарурдир. «Умуман олганда эса, — дейди у бозор ғоят ноёб нарса: бу ерда ҳар бир киши ўз куч-билимини тўла намоён эта олиши мумкин».

— Фарҳод Нуриддинович, Сиз тараққиётнинг ойдин йўлига тушиб олган Туркия ва Эрон тажрибасини ўргангансиз. Улар иқтисодиётда бундай тараққиётга қандай эришдилар? Уларнинг тажрибасидан биз ҳам фойдалана оламизми?

— Сизни умидсизлантирмоқчи эмасману, лекин собиқ Иттифоқ республикалари шу қадар ўзига хос жиҳатларга эгаки, бошқаларнинг тараққиёт йўлини андоза сифатида тўлалигича қабул қилиб бўлмайди. Мисол учун Туркияни олиб кўрайлик. Биздан фарқли ўлароқ бу мамлакатда ҳеч вақт тижорат ман этилмаган. Моҳият жиҳатидан Туркия муайян даражада бошқарилиб туриладиган бозор иқтисодиётидан эркин бозор иқтисодиётига ўтди. Бизда эса бозор тўғрисида яхшироқ тасаввурга ҳам эга эмаслар. Кўпчилигимиз ишбилармонлик нима эканлигини яхши билмаймиз. Аксинча давлат биз тўғримизда ғамхўрлик қилиши керак, деган боқимадонлик кайфиятидан халос бўла олмаяпмиз. Бозор иқтисодиётида эса ҳар бир одам фақат ўз кучига ишонади. Бундан ташқари иқтисодиётимизда давлат улуши кескин қисқартирилишига менинг ишончим комил эмас. Ҳолбуки, Туркияда корхоналарнинг аксарияти шундай шароитга қўйилдики, улар ё ўз маблағлари ҳисобига танглиқдан чиқишлари ёки давлат тасарруфидан чиқишлари керак эди...

Биз фикрлашимиз жиҳатидан бундай қатъий чораларга тайёр эмасмиз. Аммо биз фақат бугунги кунни ўйлаб яшай олмаймиз. Менинг фикримча, бозорга ўтишнинг ўз концепцияларини эълон қилиш ҳукуматимиз қилиши керак бўлган биринчи иш бўлиши керак.

— Тошкент анжумани етакчи иқтисодчилари ана шундай концепцияни ишлаб чиқиш билан машғул бўладиган ўзига хос тафаккурият маркази сифатида ташкил этилмаяптими?

— Худди шундай. Биз анжуман номидан ўз таклифларимизни кенг муҳокамага қўйиш ниятидамиз.

— Ундай бўлса Сизнинг фикрингизча, иқтисодиётимизни тобора чуқурлашиб бораётган танглиқдан нима қутқаради?

— Иқтисодиётни тижоратчилар қутқаришига ишончим комил. Бироқ, ҳозирча бизда тижоратни рағбатлантиришга қаратилган таъсирчан сиёсат, уни қўллаб-қувватлаш дастури йўқ. Ишбилармонликка қулай шарт-шароитлар яратилмас экан, тижорат тараққий этмайди. Тўғри, у ривожланиб бораверади. Аммо бу ривожланиш бутун маърифатпарвар дунёда бўлганидек эмас, балки коррупцияга мойиллик шаклида ривожланади. Ҳақиқий тижорат эса ҳалоллик асосига қурилиши керак.

— Республикамизда тижорат яхши ривожланиши учун нималар зарур?

— Энг аввало давлат сиёсатининг собитқадамлиги, тижоратчи эртага уни нима кутаётганлигини: солиқлар миқдори қандай бўлишини, унинг валюта ҳисобига таҳдид бўлмаслиги ва ҳоказоларни аниқ билиши шарт. Тижорат — бу, келажакни кўзлаб ишлашдир. Тижорат ривожланиши учун жамоатчилик фикри ҳам унга хайрихоҳ бўлиши лозим. Ҳолбуки, бугунги кунда бизда ишбилармонликка хайрихоҳлик тўғрисида гапириш мумкинми? Менимча йўқ. Ишбилармонликни кенг тарғиб қилиш эса давлатнинг бугунги кундаги энг муҳим вазифаларидан биридир.

— Аммо ҳозир тижоратчиларимиз ишлаб чиқариш соҳасига эмас, балки тезда мўмай пул ишлаб олиш мумкин бўлган воситачиликка шўнғиганликларини рад этмасангиз керак.

— Тижорат ҳозирча бир тарафлама ривожланаётганлигига қўшилмасликнинг иложи йўқ. Сиз айтганингиздек, ҳамма воситачилик соҳасига шўнғиган. Аммо бу вақтинчалик ҳодиса, деб ўйлайман. Аста-секин тижорат учун шарт-шароитлар яратилиб борилади. Бу пировард натижада иқтисодиётнинг яхши ривожланиши учун қулай имкониятлар туғдиради. Аммо ҳамма ишбилармонликнинг асоси корхоналарнинг иқтисодий мустақиллиги бўлиши керак. Биз доимо республиканинг иқтисодий мустақиллиги тўғрисида гапирамиз. Лекин нима учундир ишлаб чиқарувчи корхоналар иқтисодий мустақиллиги иккинчи ўринга суриб қўйилади.

— Сизнинг фикрингизча, бозорга ўтиш давримиз қанчага чўзилади?

— Иқтисодиёт ўз объектив қонунлари бўйича ривожланади. Шунинг учун бизнинг бозор муносабатлари тараққий этган жамиятга тезроқ ўтиб олиш хусусидаги орзу-умидларимизнинг ўзи етарли эмас. Тез орада катта натижаларга эриша оламиз, деб айтолмайман. Ишбилармонлар қатлами бизда яхши шаклланиб бўлиши учун 20—25 йил керак бўлса керак. Бизни ҳамма вақт иқтисодиётдаги ислоҳотлар турмуш даражаси камайиши ҳисобига бўлмаслигига ишонтиришга ҳаракат қилиб келишган. Бу одамларнинг яхшироқ яшаш табиий хоҳишларини суиистемол қилишдан бошқа нарса эмас. Аммо мен умидбахш кишиман ва шу сабабли иқтисодий қонуниятларга ишонар эканмиз, ҳозирги Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигидаги қўшниларимиз билан биргаликда бозорга албатта етиб борамиз.

— Бу ҳолда Ўзбекистондаги бозор, айтайлик, Россиядаги ёки Қозоғистондаги бозордан фарқ қилса керак?

— Агар сўм ҳудуди сақланиб қолса бизнинг тараққиётимиз бир-бирига жуда ўхшаш бўлади. Пул бирлиги ҳаммамизни мустаҳкам боғлаб турибди.

— Миллий пул бирлигини муомалага киритиш масаласи ҳақидаги фикрингиз қандай?

— Иқтисодий танглик пайтида ҳеч вақт пул ислоҳоти ўтказилмайди. Эҳтимол, миллий пулни муомалага киритиш муқаррардир. Аммо бу тадбир ҳозир амалга оширилса, миллий пул бирлиги ҳам сўмдек қадрсиз бўлади. Чунки у мол-маҳсулотлар сероблиги билан мустаҳкамланмаган бўлади. Биз миллий пулни муомалага киритган тақдирда ҳам аминманки, бироз вақтдан сўнг Ҳамдўстлик республикалари интеграция ғоят кўп афзалликларга эга, деган фикрга келадилар. Иқтисодий қонунларга кўра биз бугунги ўзаро парчаланиш орқали эртага бирлашишга келишимиз керак.

— Ўзбекистонда бой нефть кони топилганлиги республика иқтисодиётига таъсир кўрсатадими?

— Агар нефть кони ҳақиқатан ҳам бой бўлса, биз миллий пул бирлигимизни нефть ҳисобига олинадиган долларлар ёрдамида эркин алмаштириладиган валютага айлантира оламиз. Бу ҳисобга эса иқтисодиётимизни кўтариш мумкин бўлади. Нефть умуман олганда иқтисодиётимиз учун мавжуд имкониятлари жиҳатидан пахта ва олтиндан ҳам қимматлироқдир. Бироқ, ҳамма ҳисоб-китобни фақат нефтга таяниб қуриш тўғри бўлмасди. Ўзбекистон бозор иқтисодиётига асосланган капиталистик тараққиёт босқичини ҳали босиб ўтмаган. Ҳозир Россиягина эндигина капитализмга қадам қўймоқда. Аммо Россиядаги қишлоқлар кўҳна даврлар даражасида қолган. Ўзбекистонга саноат Россиядан келтирилган. Бизда йирик ишбилармонлик бўлмаган. Биз эндигина биржа, қимматли қоғозлар ва ҳоказолар нима эканлигини тушуна бошладик. Шу сабабли ҳали биз кўп ўқишимизга тўғри келади. Афсуски, бозор сари йўл осон эмас.

Шуҳрат ОЧИЛОВ:

«Хатолар такрорланмасин»

● Шуҳрат Ғойибназарович ОЧИЛОВ. Қашқадарёда туғилган. Самарқанд давлат дорилфунуни ва аспирантурани тугаллаган. Москва давлат дорилфунуни докторантурасида ўқиган. Тошкент техника дорилфунуни Ўзбекистон халқлари тарихи кафедрасининг доценти. «20-йилларда Ўзбекистон ижтимоий тараққиётидаги зиддиятлар» мавзуида докторлик диссертациясини ҳимояга тақдим этган. Ушбу йилларда тўплаган тажрибамиз бугунги кун чўққисидан туриб қайта мушоҳада этиб, умумлаштирилса, одамларни ижтимоий ташкил этишнинг энг мақбул йўлини танлашга яқинлашиш имконияти бўлади, деб ҳисоблайди у.

— Шуҳрат Ғойибназарович, республикамиз тараққиётидаги 20-йиллар нимаси билан Сизни ўзига жалб этди?

— Бу Янги иқтисодий сиёсат йиллари бўлганлиги сабабли мени сиёсатшунос сифатида қизиқтириб қолди. Худди шу даврда биз Ўзбекистонда бозор муносабатлари белгиларини кузатишимиз мумкин. Бугунги кунда ушбу тажриба жуда муҳимдир. Чунки республика бозорга ўтиш андозасини топишга ҳаракат қилмоқда. Ўша даврда бозор муносабатларига ўтишга тўсқинлик қилган тузилмалар кўп жиҳатдан ҳозир чуқур ислоҳ этишни талаб этаётган ҳокимият идораларини эслатади.

Ўша пайтда, айниқса, қишлоқда ширкатлар кенг ривожланган эди. Ширкатчилик ҳаракати асосан пахтачилик қўмитаси, қишлоқ хўжалик банклари йўли орқали кичик деҳқон хўжаликларига бериладиган қарзлар ҳисобига рағбатлантириб борилган эди. Давлат деҳқонлар билан муносабатларини фақат иқтисодий асосга қурар эди. Банк ишга жиддий муносабатда бўладиган, меҳнат воситаларига эга деҳқонларгагина қарз берарди. Бундан ташқари узоқ муддатли қарзлар ҳам бериларди. Бу иш бошлаётган фермерга қарзни тезда қайтариш ташвишидан халос бўлиб, оёққа туриб олиш имконини берарди. Яна шуниси эътиборга лойиқки, банклар қарз бериш билан чекланиб қолмасдан қишлоқ хўжалиги учун техника харид қилиш билан ҳам шуғулланардилар. Республика раҳбарияти қишлоқ хўжалигида кўп тармоқликни сақлаб қолиш заруратини тушунганлигини ҳам таъкидлаш керак. Шу сабабли мавжуд муаммолар биргина пахта ҳосилини кўпайтириш ҳисобига эмас, балки турли экинлар етиштиришни моҳирона қўшиб олиб бориш ҳисобига ҳал қилинарди. Янги иқтисодий сиёсат йилларида иқтисодиётни ривожлантириш ҳамда бозорни тўлдиришга инқилобдан сўнг кўп ҳолларда давлат ташкилотларида ишлашдан воз кечган ёки қатағондан қўрқиб номигагина ишлаётган зиёлилар вакиллари ишлаб чиқаришга қўшила бошлашлари ижобий таъсир кўрсатди. Бир сўз билан айтганда иқтисодиётнинг бозор йўли шакллана бошлади.

— Бозор муносабатларининг тараққий этишига нима халақит берди?

— Большевой раҳбарлар учун Янги иқтисодий сиёсат умуман мамлакатда бўлгани каби Ўрта Осиё минтақаси учун ҳам мажбурий чора эди. Акс ҳолда 1920-1921 йиллардаги танглиқдан чиқиб бўлмасди. Бу сиёсатга у энг тараққий этган пайтларда ҳам фавқулодда ва муваққат чора, деб қаралган. Янги иқтисодий сиёсат янада тараққий этиши учун ҳар бир ишбилармон ҳуқуқларига, энг аввало унинг мулки даҳлсизлигига кафолатлар берилишини таъминлаш керак эди. Бу қилинмади. Бунинг устига хусусий мулк эгаси мунтазам равишда тазйиқ остига олинарди. Айтайлик, ҳунарманд ҳамма солиқ ва тўловларни тўлаган бўлса ҳам хавфдан ўзини холи ҳисоблай олмасди. Архивларда буни тасдиқловчи кўплаб ҳужжатлар сақланаяпти. Масалан, 1926 йилда Шчербина деган шахс қўрғонда хусусий дўконни очиб, асосан ўзи тайёрлаган маҳсулотлар билан савдо қила бошлайди. Бу хусусда «Правда Востока» рўзномасида шундай савол берилди: «Ер бўйича халқ комиссариати бу Шчербинани пўстагини қоқиши, ишчилар ва қўрғон аҳолиси эса ўз ширкатини ташкил этиши мумкин эмасми?» Рўзноманинг ўзи бунга бирор бир қонунга асосланмасдан: «Шчербинанинг пўстагини қоқиш керак!» деб жавоб беради.

Ана шундай мисоллар ҳунарманд, хусусий мулк эгасида эртанги кунга ишончсизлик ҳис-туйғуларини уйғотмай қололмасди. Маъмурларнинг «носоғлом рақобатга» қарши кураши, мафкуравий тазйиқ пировард натижада барча мустақил ишлаб чиқарувчиларни давлатга батамом боғлиқ қилиб қўйди. Бу бозор муносабатларини ривожлантиришга тўсқинлик қилганлиги табиийдир. Аста-секин Янги иқтисодий сиёсатни йўққа чиқариш чоралари кўрила бошлади. 1927 йилга келиб маъмурлар мулкчиликнинг турли шакллари бўлиши мумкинлигини ҳам ман этдилар. Фақат битта мулк — давлат мулки қонуний деб топилди. Ишлаб чиқариш муносабатлари бевосита ёки билвосита давлатга мардикор тушиш шаклларига айлана бошлади.

— Давлатнинг мафкуравий машинаси Янги иқтисодий сиёсатни бўғиб ташлаб, ўзига хос оқибати вой ҳолатни келтириб чиқарди, дейиш мумкинми?

— Ҳа. Шу сабабли ҳам сиёсий тузумни ислоҳ қилмасдан иқтисодиётда ислоҳот ўтказиш мумкин эмас, деган хулоса келиб чиқади. Аммо узоқ йиллар давом этиб келган маъмурий-буйруқбозлик бошқарувидан халос бўлиш осон эмас. Зеро, биз кичик бўғинлар тузилмаларини ўзгартирар эканмиз, йирик бўғинларни ҳам ана шундай ислоҳ қилиш заруратига дуч келамиз. Бошқача қилиб айтганда кўпгина вазирликлар йўқотилиши, бошқарув ходимлари қисқартирилиши ва ҳоказолар талаб этилади.

— Аммо 20-йиллардаги ислоҳотлардан фарқли ўлароқ бугунги кунда иқтисодиётдаги ислоҳотлар сиёсий тузумдаги ислоҳотларга қўшиб олиб борилмоқда. Қонунчилик ҳам ўзгаряпти.

— Қонунчилик шакли жиҳатидан нақадар демократик бўлмасин, агар алоҳида фаолият кўрсатаётган субъектлар мулкка, мулкдан эркин фойдаланиш, масъулиятли қарорлар қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлмас эканлар, у мавҳум бўлиб қолаверади.

Қонунчилик билан ҳаёт воқелиги ўртасидаги зиддиятларни биз 20-йилларда кузатган эдик. Ҳозир ана шу хатоларни такрорламаслигимиз керак.

Мустақил республикамиз эълон қилган демократлаштириш сари йўл иқтисодий муносабатларни ислоҳ қилиш билан қўшилиши керак. Менимча, янгиланиш жараёнини янада мустаҳкамлашнинг йўли худди ана шудир.

(Суҳбатларни Елена КУЗНЕЦОВА уюштирди).

БИЗ ҲЕЧ ҚАЧОН УЧРАШОЛМАЙМИЗ

(БИР ДЎСТИМНИНГ ИЗТИРОБЛАРИ)

ШОМ аралаш қабристон ёнидан ўтаётсам ингроқ ва жонсарак товушда биров исмимни айтиб чақирди. Юрагим орқамга тортиб кетди. Баданимга зириллаб титроқ кирди. Ортимга бурилай дедим-у, буриололмадим. Қўрқиб, қоқилиб кетдим. Кимдир орқамдан «гурс-гурс» чопиб келарди.

Эҳ, қани энди чополсам. қабристондан тезроқ олисласам, исмимни айтиб чақириб, мени таъқиб қилаётган товуш ҳам, «гурс-гурс» қадамларнинг ваҳми ҳам бутунлай чекинса. Мен эса чополмасдим. Тавба, олдинга ташлаган қадамим ортга кетар, бир ерда чарх уриб айланардим.

Бир пайт ажиб ҳол юз берди. Оппоқ кафанга ўралган бир одам туйқусдан ён томонимдан келиб, мени маҳкам қучоқлаб олди. Ўнг юзимга юзини қўйиб, елкаларимни ғадир-будир қўллари билан силай бошлади. Даҳшатдан қичқириб юбордим. Унинг чангалидан чиққани ўзимни ҳар ён уриб, бақувват қўлларига титраб тирмашдим. Кафанли одам мени бағрига янаям қаттиқроқ босиб, пешонамдан ўпди. Сўнг хаста, ёлборувчи меҳрибон товушда сўзлади:

— Қўрқма, қўрқма, ўғлим, Толибжон! Қўрқма! Мен дадангман, дадангман.

Батамом гарангсиган, ҳайрон, лол эдим. Муштипар онамнинг зор қақшашича менинг отам ҳув у ёқларда — бегона юртларда қолган. Не тақдир ўйини бу? Кафанли одам ким? Жинми? Арвоҳми?.. Ёки... Ёки йўқ! Йўқ! Йўқ! Отам эмас, отам эмас! Менинг отам олисда, ҳа, жуда олисларда. Шу ерларда юришга жуда орзиқиб, шу тупроққа бош қўйишга ёмон интиқиб, армон билан ўлган. Бағри хун бўлиб ўлган. Йўқ, бу одам менинг отам эмас!

Кафанли одам бир пайт бағридан бўшатди. Сўнг атрофга аланглаб олдида, ерга чўнқайиб, менга ҳам ўтир ишорасини қилди. Мен эса ўтиришни эмас, ундан бир амаллаб қочишни, қувсаям тутқич бермай кетишни ўйлардим.

Хайрият, оёқларимга, қўлларимга, бутун танамга қайтадан жон кира бошлади. Қўрқув ҳам чекина бошлади. Энди қочаман, қочаман-да, ўлсам ҳамки ушлатмайман.

Шу ўй билан ўрнимдан даст турдиму чопа кетдим. Аммо баногоҳ қўрқув ва даҳшат таъсирими, бошқа сабабми, ўн қадам чопар-чопмас оёғим ҳолсизланиб йиқилиб тушдим. Йиқилдиму, кафанли одамдан қутилишнинг иложи йўқлигидан, ўзимнинг шу тобда жуда ожизлигимдан хўрлигим келиб, бўзлаб-бўзлаб йиғладим. Йиғлардиму, сира овозим чиқмасди. Кўзимдан бир томчи ёш оқса-чи!..

Кафанли одам ўрнидан туриб ёнимга келди. Сўнг энгашиб увишган оёқларимни силашга тушди. Ажабо, боягина мени қўрқув ва даҳшатга солиб турган унинг беҳушов гавдаси, ой ёруғида баралла кўриниб турган ўсиқ соч-соқоли, кенг чўзиқ юзи кўзимга нечундир жуда иссиқ, жозибали кўрина бошлади.

Кафанли одам жуда яқинлашиб юзини юзимга босди. Титраб кетиб, ўзимни ортга ташладим. Ортга ташларканман бир нарсадан воқиф бўлдим. Ой ёруғида аниқ-тиниқ кўриниб турарди: унинг чап юзида каттагина холи бор эди. Тўхта, тўхта, ахир онам отангнинг чап юзида холи бор демабмиди. Девди, девди. Ҳатто Сибирдан бир тасодиф туфайли омон қайтган кишидан онам неча бор зорланиб отамни суриштирганди: «Чап юзида холи бор одамни ўшағда кўрмадингизми?»

Кафанли одам жуда вазмин ва хотиржам ўрнидан турди. Тун бағрида сузаётган ойга бир зум ўйчан нигоҳ ташлади-да секин, жуда секин, деярли шивирлаб гапира бошлади:

— Толибжон, Толибжон! Ўғлим! Ўғлим! Ўғлим! Мен дадангман! Дадангман! Нечун ишонмаяпсан? Ишон! Ўз отангман! Сен менинг дилбандимсан, агар ишонмасанг, ҳа-ҳа борди-ю сўзларимга ишонмасанг, майли эшитма. Ўйлама, йўқ, йўқ, сира хафа бўлмайман. Илтижойим, яккаш юрагингга қулоқ сол. Ўзим ато этган юрагингга қулоқ сол. У ҳеч алдамайди, алдамаган. Ўшанга бир қулоқ тут, болам...

Эвоҳ, нима қилдим, нима қилай? Бу одам ким ўзи? Ростданам, арвоҳмикан? Дадамми ё? Дадам. Дадам. Йўғ-ей! Эҳ. чинданам дадам бўлса-чи?! Чап юзидаги холи, онам айтгандай гавдасининг бағоят улканлиги шундоқ айтиб турибдику. Демак, дадам, бу менинг отам.

Ўрнимдан даст турдиму, бир зум суратдай қотдим. Сўнгра иккиланишларни чилпарчин қилиб ўзимни кафанли одам бағрига отдим: «Дадажон! Дадажоним! Ўзимнинг дадажоним! Дада! Дадажон!..»

Дадам қулочини лочиндай ёзиб, мени маҳкам бағрига босди. Юз, қўлларимдан илиқ лаблари билан қайта-қайта ўпди. Унинг қучоғида туриб, дадамнинг бағоят улкан одамлигини ростмана сездим. Негаки, дадамнинг кенг кўксига бошимни қўярканман, ўзимни бургут қаноти остидаги митти палапондай сездим.

Йўл четидаги майсазорга омонат ўтирганча дадам менга юзланди:

— Уфф! Овозингни эшитайин, дилбандим! Қани, гапир! Турмушларинг қандай кечди? Қийналиб қолмадиларингми менсиз? Онанг — шўрпешона ҳам жабру жафолар тортгандир. Кўз очирмагандир «синфий душманнинг хотини» деб?! Одамлардан ҳар балони кутиш мумкин, ўғлим...

Кўзларимдан ёш селдай қуйилди. Ўтган хўрлик ва камситишларнинг қай бирин айтай. «Қулоқнинг хотинисан» деб онамни зор қақшатиб дўппослаб уришгани, боғимизни бузиб, пахта экишгани, «халқ душманининг оиласи қирилиб кетгани маъқул» деб бисотимиздаги биттаю-битта эчкимизни мусодара қилишганини сўзлайми? Очлик ва муҳтожликда, бир қошиқ иссиқсиз лабимиз гезарганини, бир пиёла сут, бир бурда нон илинжида норасида гўдак — Ҳабиба опажоним жон берганини айтайми? Опажонимнинг ўлим олдидан «Аяжон, бир бурда нон беринг! Бир бурда нон беринг! Нон беринг. Нон! Нон!», дея илтижоли . боққанлари ҳамон кўз олдимдан кетмаган.

— Ранг-рўйинг, қарашларингдан сезаяпман. Ҳалиям мани тўғримда хавотирдасан. Ўйларинг туманли. Бошингни адл тут, қаддингни кўтар. Амин бўл, элга мани ёмонлиғим бўлмаган. Бариси бекор. Ҳаммаси бўҳтон.

— ...

— Ота бўлибсан. Билганинг маъқул. Мен бой ҳам, қулоқ ҳам эмас, ерга, маърифатга берилган кимса эдим. Бир танобча еримиз бор эди. Бир тарафини боғ, бир ёғини узумзор қилгандим. Кўп риёзатлар чекиб, озроқ пул жамғардим. Ўйлай-ўйлай шуни ёнгинамиздаги нураб тўкилай-тўкилай деб турган масжидга сарфладим. Таъмирлангач бинойидай бўлди. Шундан кейин ўн беш нафар толиби илмни йиғиб, сабоқ беришга ружу қилдим.

Бир куни шом пайти Шўрога чақиришди. Бордим. Чармдан шапка, калта камзул кийган киши мани совуқ кутволди.

— Келдингми, унсур! Топшир-да ерни! — деди у менга еб қўйгудек ўқрайиб.

— Қанақа ер?

— Муғомбир. Гўлликка солма, ўзингни!

— Муғомбирлик нимаси? Бори бир парча ер, уни нимасини топширай?

— Парчали, ботмонми — сўралмайди. Эртадан ерни оламиз. Ўзинг ҳайдаласан.

— Нега, қаёққа?!

— Кўч кўтарганда биласан. Айтганча, мактабингни ёп. Бошқа қоранг кўринмасин. Шунча бузғунчилигинг етар.

— Каминага йўқ айбни тақаманг. Мен бир умр тер тўкиб ишладим, мўминларга илм бердим, холос. Ўзга мурод, шум ниятим бўлмаган.

— Ҳалак бўлма, алдолмайсан. Ерингни Шўро тортволди-ю тек турасанми? Биз билан қир-пичоқ олишасан.

Эртасига еримизни хатлашди. Бир арава қилиб китобларимни олиб кетишди. Ҳаммадан кўп Зокир сўфи жабрланди. Бошқалар китобидан ажралса, шўрлик бошидан ҳам ажралди. Ҳабиба опачанг кўчадан чопқиллаб келди: «Дада! Дада! Товачи чақираяпти. Пешинда Баландтепада кўнача китоблар ёқилармиш!» Баданим музлаб кетди. Ҳолсизланиб, ўтириб қолдим.

Алангани кўриб Баландтепага бутун музофот келди. Кимдир ичдан куюнса, кимлардир қон йиғлайди. Хабар топиб Зокир сўфи ҳам етиб келибди. Кўрсаки унинг китобларини ҳам ёқишаяпти. Дод солиб китобига тармашибди. Қаёқда! Тўралар сўфини пирпиракдай сурвориб, китобларни ўтга отишибди. Во дариғ, ур-йиқитда мункиган Зокир ўзини ўнглолмай оловга йиқилибди. Одамлар қий-чувлаб, ажратволишган. Лекин фойдасиз. Ўша заҳоти узилибди.

Қишлоғимиздан ўттиз кишини Сибирга ҳайдашди. Улар қулоқ эмиш. Қаёқда? Айримлари нонга зор кишилар. Ёлғиз айби — кафтдай ерга эгалиги. Йўлда ит кўрмаган хўрликларга дуч келдик. Қишнинг чилласийди. Юк поездига босишди. Уч кунда ўн тўққиз киши совуқдан музлаб ўлди. Икки қўлим ёқамда. Тинмай калима қайтараман. Одам одамга мунчаям золим. Тўралар ўлганларнинг жасадини вагондан худди қопни отгандай раҳмсиз иргитишарди.

У ёқларнинг совуғига одам боласи чидаши маҳол. Яна ғариб, оч, тутқин бўлса. Совуққа олдирдим. Қулоғим йиринглаб, кўзим хиралашди. Шу ҳолиқўйда зуғум остида дарахт кесамиз. Дарахт босиб қолиб, не мўътабар зотлар жон таслим қилди. Уларнинг гуноҳи нимайди? Улус кўнглини маърифат чироғида нурафшон қилганими? Бўйрадай ерга уруғ сочиб, — ризқ-рўз ундирганими? Шу тупроқни тавоф қилиб ўпгани, Ватан деб сиғинганими?

Маҳбуслар ичида шивир-шивир гап тарқалди: Сибирга ҳайдов ўлим жазоси билан алмашармиш. Одамзод ўлгунича тақдирдан нажот кутиб яшайди. Лекин нажот эшиги мангу берк бўлса-чи. Кишилар нажот йўқлигидан қон йиғлашди. Бировлар ҳудудсиз азоблардан тезроқ қутулгали ўлимни афзал билишди. Ўрмон чорасизликдан ўзини осган кишиларнинг мурдаларига тўлди.

Ҳаётим шоми етиб, кўксимга олов-қўрғошин зил ботганида ёруғ олам билан видолашаётганда ёлғиз сани, ўйладим, чироғим. Ҳали ғўрлигинг, ман ҳақимдаги ҳақиқатни билмаслигингни ўйлаб, ғам-андуҳ ютдим. Гуноҳсиз гуноҳкор бир мўминнинг жигарпорасини «душманнинг ўғли» деб бир умр тавқи лаънат қилишларидан икки дунём қоронғу бўлди. Бор гапни сенга айтмагунча жойимда тинч ётолмадим. Сўзларимнинг ростлигига яратганнинг ўзи гувоҳ.

Кел, келақолгин, келақол, дилбандим! Сўнгги бор бағримга босай. Юзларингдан ўпиб, ҳидларингга тўяйин. Эҳ, начора! Биз энди ҳеч қачон дийдор кўришолмаймиз. Ёруғ дунёдаги ёлғиз ёдгорим, чироқчим, хайр! — Кетайин энди, муҳлатим битди...

— Дада! Дадажон! Кетманг! Қолинг... қолинг шу ерда!

— Иложим йўқ, қололмайман. Эҳ! Уҳ! Аҳҳ!!! Ҳануз баттол золимнинг қўлидаман, ўғлим! Инон-ихтиёрим, ҳамон ўша золимда. Нетайки, сен буни тушунмайсан, билмайсан...

Фалакнинг гардишини чил-парчин қилиб тўсатдан момақалдироқ гумбурлади. Сачраб уйғониб кетдим. Хунбехун йиғлаб ётибман. Ёстиғим сув қуйгандек жиққа ҳўл.

Абдулла АҲМАД.

Ўзбек адиблари—«Оқшом» учун

Ўткир ҲОШИМОВ,

Ўзбекистон халқ ёзувчиси.

БЕГОНА

(Романдан парча)

— Янги машқимдан парчалар бир эмас, икки рўзномада чоп этилди. Миннатдорман! Асар тўла ҳолида эълон қилинмагунча ҳеч қаерга парча бермайман, деган қарорга келган эдим. Табиий андиша: камтарликка тўғри келмайди, ўзини ташвиқ қилишга ўхшаб кетади. Лекин «Оқшом» илтимос қилганида... Бир кун туз ичган жойингга қирқ кун салом бер, деган гап бор. Мен эса, «Оқшом»да бир кун эмас, эса 16 йил туз ичганман...

Мазкур парча Ўзбекистонга 80-йиллар ўртасида «ўзбек иши» баҳонасида «тартиб ўрнатиш» учун келган, амалда халқимизга тамомила бегона бўлган шахс нуқтаи-назаридан ҳикоя қилинади.

ТЕРГОВ ҲУЖЖАТИДАН: ВАСИЛЬЕВ Григорий Степанович. Йигирма саккиз ёшда. Макарон заводининг ишчиси. Миллати — рус. Сўққабош. Аввал судланмаган. Қатортол мавзеи 10-уй, 35-хонадонда истиқомат қилади. Партиясиз.

— Тошкентга қачон кўчиб келгансиз?

— Бултур. Май ойида.

— Қаердан?

— Смоленскдан.

— Бир ўзингиз яшайсизми?

— Бўлмаса ким билан туришим керак?

— Саволга жавоб беринг!

— Бир ўзим.

— Нима мақсадда келгансиз?

— Нима мақсадда бўларди. Яшаш, ишлаш учун. Камёб мутахассис сифатида таклиф қилишган.

— Заводда нима қиласиз.

— Автопогрузчик ҳайдайман. Умуман мени Алгоритм заводига таклиф этишган. Яқинда ўша ёққа ўтаман.

— Программаловчи инженермисиз?

— У нима деганингиз?

— Касбингизни сўраяпман?

— Айтдим-ку, автопогрузчик ҳайдайман.

— Шу камёб касбми?

— Демак, камёб экан-да.

— Смоленскда нима иш қилардингиз?

— Заводда ишлардим.

— Оилангиз бормиди?

— Бор эди.

— Ким билан турар эдингиз?

— Хотиним, қайнонам, мен...

— Яна?

— Ҳа-а, гап буёқда денг?

— Яна ким?

— Лариса шикоят ёзибдими? Овора бўлади! Қизи аввалги эридан бўлган. Мендан алимент олишга ҳаққи йўқ.

— Хотинингиз билан расман ажрашмаган экансиз-ку.

— Тўғри, ажрашган эмасмиз. Аммо у билан турмайман. Ажрашишга тайёрман.

— Йигирма иккинчи октябрдан йигирма учинчи октябрга ўтар кечаси нима воқеа бўлганди?

— Эсимда йўқ.

— Эслатишим мумкин. Ўша оқшом тўй бўлган. Домнинг пастида.

— Э, уми? Шунга мени айбдор санаяпсизми?

— Саволга жавоб беринг! Нима бўлувди?

— Тинчлик бермаса нима қилай? Ярим кечагача ғағ-ғут! Қулоқни қоматга келтиради. Қийқиради, ёввойига ўхшаб!

— Кейин-чи?

— Нима, «кейин»?..

— Сиз нима қилдингиз?

— Уч-тўрт марта огоҳлантирдим. Кейин, деразани очиб, сув сепдим. Сал боши совусин, дедим.

— Қилган ишингиз жиноят эканини биласизми?

— Нега жиноят бўларкан? Рабочий класс дам олиши керакми ахир? Горисполкомнинг қарори бор. Соат 23 дан кейин шовқин солиш мумкин эмас.

— Горисполкомнинг тўй қилинмасин, деган қарори йўқ. Нега одамларнинг бошидан сув сепасиз?

— Хўп, ана ҳазиллашди, деб ҳисоблай қолинг. Нега мени тергов қиласиз-да, уйимга бостириб кирган безорига индамайсиз? Тепиб оёғимни синдирай деди. Оз бўлса, бўғиб ўлдириб қўярди. Бу ҳақда милицияга хабар берганман. Суриштириб кўришингиз мумкин.

— Бўлмаса нега аризангизни қайтариб олдингиз? Нима учун экспертизага бормадингиз?

— Клавдия Сергеевна айтди. «Бекор қиляпсан шу ишни, ундан кўра тўйда меҳмон бўлсанг, ҳеч ким сени ҳайдамасди», деди.

— Ким у Клавдия Сергеевна?

— Пенсионер. Биринчи қаватда туради. Тошкентга уруш пайтида келган экан.

— Шунинг учун қайтиб олдингизми аризангизни?

— Шу...

— Ўша куни ўзингиз қанча ичгандингиз?

— Менми? Туҳмат! Нега ичарканман?

— Эшигингизни тақиллатган гражданин Шоматовнинг бошига ароқ шишаси билан урмоқчи бўлгансизми ахир?

— Гражданин терговчи, миллатчилик қилаяпсиз. Устингиздан арз қиламан!

— Марҳамат! Бу — сизнинг ҳуқуқингиз. Ўша куни ғирт маст бўлгансиз. Эртасига милицияга ариза олиб борганингизда ҳам кайфингиз бўлган. Экспертизага боришдан қочгансиз. Кечқурун даъвойингиздан воз кечиш тўғрисида бошқа ариза ёзиб келгансиз.

— Тўғри, ёзиб келганман. Нима бўпти шу билан? Ҳаққим бор.

— Гражданин Шоматовни ҳозир кўрсангиз, танийсизми?

— Мени аҳмоқ деб ўйлаяпсиз шекилли, гражданин терговчи? Уни ўлдириб кетишганини яхши биласиз.

— Нега энди айнан «ўлдириб кетишган» деяпсиз? Ўлдириб кетганини сиз қаёқдан биласиз?

— Қўшни домда бировни ўлдириб кетадию, қулоққа чалинмайдими?

— Еттинчидан саккизинчи ноябрга ўтар кечаси қаерда эдингиз?

— Ҳ-ҳ-ҳа! Бу ишни менга ёпиштирмоқчимисиз? Овора бўласиз, гражданин терговчи! Худди ўша кеча мен жонажон милиция паноҳида эдим! Ҳушёрхонада! Октябрь район ҳушёрхонасига телефон қилсангиз, ҳамма справкани оласиз!

«ЕВВОЙИЛАР»

РУСНИНГ ажойиб мақоли бор: «Бахтинг чопмас эди-ку, бахтсизлик жонингга оро кирди-да». Ўша куни яхшиям ҳушёрхонага тушгани. Бўлмаса тинч қўймасди булар!

Гриша байрам куни боши ғум бўлиб уйғонди. Кеча анчагина «олган» эди. Пастга тушса, нариги подъездда яшайдиган дўстлари турган экан. Лёва билан Миша. Эсида йўқ, қайси биридан яхши таклиф чиқди. «Юринглар, аччиқ лағмон еймиз, Эски шаҳарнинг лағмони зўр бўлади. Анавиндан ҳам топилади». Чорсуми — Морсуми, деган жойга боришди. Лёва бу ердаги жин кўчаларни яхши биларкан. Исқиртгина ҳовлига киришди. Дастурхон ўрнига газета ёзилган, қўполдан-қўпол стол ёнига келиб ўтиришди. Овқати чиндан ҳам мазали экан. Аччиққина, «Русская водка»дан ҳам топилди. Қимматроқ экан-ку, чидаса бўлади.

Жинкўчаларни айланиб бозорга тушишди. Тарвуз эгилари келди. Тўн устидан белбоғ боғлаган сийрак соқолли чолнинг тарвузига харидор бўлишди.

— Уч сўм бераман, бобой! — деди Лёва каттакон тарвузни танлаб.

— Тарозига қўй, болам, — деди чол русчани чайнаб гапириб. — Килоси етмиш тийин.

— Етмиш тийин? — Лёва ажабланди. — Калланг ишлайдими, бобой! Уялмайсанми?

Чол индамасдан тарвузни Лёванинг қўлидан олди-да, тарозига қўйди.

(Давоми 4-бетда).

** Ҳамшаҳарларимиз*

НИШОН ЭГАСИНИ ТОПДИ

ЭРГАШ ота Маликов ўз меҳнат фаолиятини суронли йилларда бошлаган эди. 1942 йилда 13 ёшида Тошкентдаги 2-трамвай депосидаги курсларда ўқиб трамвайларни таъмирловчи чилангар ва пайвандчилик касбларини эгаллади. 1943 йилда эса 12 нафар ишчан ёшлар қатори Чкалов номидаги Тошкент авиасозлик заводига йўлланма олди. Чунки бу пайтда авиасозлик заводида мутахассис ишчилар етишмасди. 1945 йили Улуғ Ватан уруши якунлангач яна ўзининг қадрдон 2-депосига қайтди.. Ўз олдига вагон ҳайдовчиси касбини эгаллашни қатъий мақсад қилиб қўйгани учун ишдан сўнг ҳайдовчиликка ўқиди. Ўқишни тугатиб то 1989 йили пенсияга чиққунича трамвай ҳайдовчиси касбини эъзозлаб келди. Ушбу фаолияти давомида намунали ишлагани учун қатор фахрий ёрлиқлар, ташаккурномалар, пул мукофотлари билан тақдирланди.

Яқинда Эргаш ота трамвайда яқин бир ҳамкасб дўстини учратиб қолди. Дўсти унга уруш пайтида мудофаа корхонасида ишлаганлиги учун меҳнат фронтининг қатнашчиси медалини олиши мумкинлиги ҳақида айтади. Э. Маликов керакли ҳужжатларни тайёрлаб ўзи истиқомат қилаётган район ҳарбий комиссариатига топширди.

Акмал Икромов район ҳарбий комиссариатида Эргаш ота Маликовга тантанали равишда «1941—1945 йилларда Германия устидан қозонилган ғалаба учун» медалини топширишди.

Засим СОКОЛОВ.

СУРАТДА: Эргаш Маликовга медаль топширилмоқда.

Муаллиф сурати.

Бир томчи мусаффо сув. У булутнинг кўз ёши, япроқнинг эса яшиллигидир.

Андрей Пишненко сурати.

** Фан ва жиноятчилик*

УМУМДАВЛАТ ДАСТУРИ ЗАРУР

ЮЗАГА КЕЛГАН вазиятни ҳисобга олган ҳолда, фикримча, жиноятчиликка қарши курашнинг умумдавлат дастури мажмуини ишлаб чиқиш ва жорий этиш пайти келди. Бунда ҳуқуқ-тартибот муассасалари тизимини пухта-аниқ белгилаб қўйиш керак бўлади. Шунингдек жиноятчиликка қарши курашда ярим-ёрти чоралар билан чегараланишга ҳам йўл қўйиб бўлмайди.

Таассуфки, жиноий унсурларга қарши кураш кўзланган самарани бермаяпти. Менимча, бунга кам деганда тўрт сабаб бор: **биринчидан,** ҳуқуқ-тартибот муассасалари фаолиятлари етарли даражада мувофиқлаштириб турилмаяпти. Қонун бузилиши олдини олишнинг ижтимоий мажмуи йўқ ҳисоб. **Иккинчидан,** ҳали ҳам жиноятчиликни махсус маҳкамалар жамоатчиликнинг фаол иштирокисиз енга олади, деган хато тасаввурлар мавжуд. **Учинчидан,** қонунга салбий муносабат, унинг оммавий тарзда бузилиши яққол кўзга ташланади. Қонунга энг аввало ижрочилар тўлиқ риоя этишмайди. Ва ниҳоят, **тўртинчидан,** биргина ҳуқуқ-тартибот маҳкамаларинигина эмас, шунингдек давлат бошқаруви идоралари хизматчиларининг ҳуқуқ маданияти даражаси етарлича эмас.

Шундай вазият юзага келдики, унда жиноятчиликка қарши курашнинг яккаюягона воситаси, деб жиноятчиларни жазолаш кўзда тутилмоқда. Ҳолбуки, 1961 йилдан буён, яъни 30 йилдан кўпроқ вақтдан бери жиноятларнинг олдини олиш жиноятчиликка қарши курашнинг бош йўналиши, деб ваъзхонлик қилиб келинади. Амалда эса бу орзу-умидлигича қолмоқда. Ҳуқуқ-тартибот маҳкамалари фақат ўзлари қайд этган жиноятларни ҳисобга оладилар ва амалда бу жиноятларнинг оқибатларига қарши кураш олиб борадилар.

Жиноятчилик ва унга қарши кураш ғоят мураккаб, кўп қиррали ва ўзаро боғлиқ тизим бўлиб, унинг ривожланиши ғоят кўп омилларга (баъзи ҳисоб-китобларга кўра бундай омиллар 250 тага яқинни ташкил этади) боғлиқдир. Бу омиллар турлича бўлгани ҳолда ўзаро боғлиқдир.

Жиноятчиликка қарши курашнинг умумдавлат дастури мажмуини ишлаб чиқиш тўғрисидаги қарор давлат олий даражасида қабул қилиниши лозим. Бу хусусда республика Президентининг Фармони чиқарилиши, дастур ишлаб чиқилгандан сўнг Олий Кенгаш томонидан тасдиқланиши мақсадга мувофиқдир. Бу дастур нуфузини оширган, унинг ижроси мажбурийлигини таъминлаган бўлур эди. Бунда ҳуқуқ-тартибот маҳкамалари моддий-техника таъминотини мустаҳкамлашни пул билан таъминлашда ҳам қолдиқ усулига барҳам бериларди.

Яқин уч-беш йил мобайнида, балким ҳатто ўн йил давомида иқтисодиёт, ижтимоий соҳалар, умуман жамият ҳаётининг барча жабҳаларида туб ўзгаришлар бўлиши учун анчагина асослар бор. Бу ўзгаришлар ҳуқуқ-тартибот билан боғлиқ вазиятга, шу жумладан, жиноятчиликнинг аҳволига ҳам жиддий таъсир кўрсатиши муқаррар. Ана шундай ўзгаришлар ижтимоий муносабатларга, жиноятчиликнинг турлари ва даражасига, унинг келиб чиқиш сабабларига қанчалик таъсир қилишини аниқ-равшан тахмин қилиш ҳам назарий, ҳам амалий жиҳатдан қийиндир. Аммо бу жиноятчиликка қарши олиб бориладиган курашнинг узоқ муддатли дастурини ишлаб чиқишга ҳожат йўқ, деган маънони мутлақо бермайди. Бундай дастур сўзсиз керак. Бироқ, ҳозирги пайтда дастурнинг моҳияти асосан бозор муносабатларига ўтиш муносабати билан жиноятчиликка қарши курашда қандай ўзгартишлар қилиш керак, деган саволга жавоб бериши даркор. Бошқа сўз билан айтганда, яқин йиллар давомида жиноятчиликка қарши курашни қайта қуришни таъминлайдиган биринчи галдаги чоралар дастур мазмунининг асосини ташкил этиши керак. Истиқбол масалалари бу дастурда ҳозирги вазият ёки дастурни ишлаб чиқиш жараёни давомида имкон берган даражада ифода этилиши мақсадга мувофиқдир.

Жиноятчиликка қарши кураш соҳасида ишлаб чиқилиши керак бўлган қонунлар мажмуини уч гуруҳга бўлиш мумкин. Уларнинг биринчисига батамом ва тўла-тўкис жиноятчиликка қарши курашга тааллуқли қонунларни киритиш мумкин. Бунга мисол тариқасида республиканинг янги жиноят кодексини келтириш мумкин. Иккинчи гуруҳга эса бошқа масалалар қатори жиноятчиликка қарши курашни мувофиқлаштириб турадиган қонунларни киритса бўлади. Суд тузилиши тўғрисидаги қонун бунга мисол бўла олади. Учинчи гуруҳга эса жиноятчилик ва унинг муаммоларига билвосита тааллуқли бўлган қонунларни киритиш мумкин. Давлат хизмати тўғрисидаги қонун ана шундай қонунлардан бири бўла олади.

Акмал САИДОВ,
Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси фалсафа ва ҳуқуқ илмгоҳининг директори, ҳуқуқшунослик фанлари доктори.

БЕГОНА

(Романдан парча)

(Давоми. Бошланиши 3-бетда).

— Ўн икки кило, деди оғзидан кўкимтир нарсани туфлаб — Саккиз сўм қирқ тийин. Майли саккиз сўм беракол.

— Гапини қара. Гриша! — деди Лёва аччиқланиб. — Битта тарвузни саккиз сўм дейди, спекулянт!

Разм солиб қараса, тарвузлар тоғдек уйилиб ётибди. Ҳар биттасини саккиз сўмдан сотса, миллионер бўлиб кетмайдими бу?

— Эй, бобой! — деди Гриша энсаси қотиб. — Спекуляция учун статья бор. Биласан-а?

— Мен испикулон эмасман! — деди чол тағин русчани расво қилиб. — Сам, сам экканман! Сладкий арбуз... Хоҳламасанг, ана, бошқа жойдан олавер.

Эҳтимол, шу билан гап-сўз тугаса — олам-гулистон эди. Боядан бери нарироқда турган бошяланг, плаш кийган йигитча кутилмаганда савдога аралашди.

— Бу оқсоқол спекулянт эмас, — деди қандайдир асабий оҳангда.

— Меҳнат қилганидан кейин сотади-да, молини! Яхшироқ қара, спекулянтга ўхшайдими шу одам?

Аллақандай бир студентнинг гапга қўшилиши Гришанинг ғашини келтирди.

— Қулоқ сол, — деди ғижиниб. — Нега мени сенлайсан? Студент пинагини бузмади.

— Бўлмаса, нега сен отанг тенги одамни сенлайсан?! Сенинг юртингда тарвузнинг бир тишлами саккиз сўм. Ўқиганман ўша ёқларда! Ҳаммасини биламан.

Боядан бери индамай турган Миша гапга энди қўшилди.

— Жуда ақлли бўпкетибсанми? Бултур тарвузнинг килоси йигирма тийин эди!

— Униси бултур эди, — деди «Студент». — Бу йил бошқача. Ўша томондан келадиган тракторнинг запчасти тўрт баравар ошди. Нима қилсин, деҳқон!

Гришанинг қони қайнаб кетди.

— Нари тур... Сендақа «академикни»!..

Бир тепган эди, тарвуз пақка ёрилиб, шимининг почасига қип-қизил шарбат сачради. Бирпасда ҳаммаёқ қий-чув бўлиб кетди.

— Қоч! — деди Лёва. — Ўлдиради булар!

Чуриллаган ҳуштак товуши ҳавони титратди. Қомати нимаси биландир тарвузга ўхшаб кетадиган милиционер пайдо бўлди.

Камида ўн беш сутка нақд эди-ку, эртасига Гриша дежур йигитга ялиниб-ёлвориб «бир жойга» телефон қилишга рухсат олди.

Яхшиям Дима ишда экан. Аввалига қалаштириб сўкди. «Сен махлуқ қачон ичишни ташлайсан?», деб бақирди. Шу ниятда Тошкентга олиб келганмидим?», — деди. Барибир, горисполком, горисполком-да! Кечга томон учовидан тилхат олиб қўйиб юборишди.

Худди ўша куни ҳушёрхонага тушгани хўп иш бўлган экан-да. Бўлмаса, терговчи «ҳўл иш»ни шилқ этиб бўйнига илмоқчи эди.

Тўй куни сув сепганини гапиради! Тўғри, сепди! Сенларнинг шовқин-суронингга кўзим учиб турибмиди! Пулинг кўпда, сенларни! Миллионерлар! Заводда эртадан кечгача хўкиздек ишлаб, уч юз маош олиб кўр-чи, минг кишини тўплаб тўй қила олармикансан!

Буларнинг тўйи ғалати бўлэркан. Бир кун олдиндан домнинг тагида кечаси билан ғовур-ғувир. Шовир-шувир... Терак шохига мингинчи лампочка осилган. Бирови гўшт чопяпти. Бирови сабзи тозалаяпти. Яна биттаси кетмон билан ер кавлаб ётибди. Нариқда қозон! Шунақанги каттаки, борш пиширсанг, бутун бошли полкка етади. Кечаси билан димоғига аллақандай нотаниш ҳидлар кириб мижжа қоқмай чиқди.

Энди кўзи илинган экан, даҳшатли товушдан уйғониб кетди. Ғарт-ғурт! Зум ўтмай, Африка қабилаларининг там-тамига ўхшаган товуш ҳам қўшилди. Нуқул банғиллайди!

Гриша юраги гупиллаб, дераза олдига борди. Очиб қараса, чироқлар машъала. Устига оппоқ дастурхон ёзилган узун-узун столлар қўйилган. Шундоқ дераза тагида биттаси икки қулоч келадиган мис трубани ғартиллатяпти. Дўппи кийган тағин бири думалоқ патнисга ўхшаган барабанни боши устида қўтарганча қарсиллагиб уриб ётибди. Кечаги қозон ўрнатилган чуқур атрофида уч киши. Повар бўлса керак, биттаси оқ халат кийиб олибди. Ёнидаги пастак столда чинни лаганлар тахлаб қўйилган. Оқ халатлиси қозон устидаги лаганларни олган эди, осмонга қуюқ буғ кўтарилди. Қозон тўла сап-сариқ палов кўринди. Оқ халатлиси катта-катта гўштларни узун бандли лопатка учига илиб, ёнидаги тоғорага ташлай бошлади.

Ҳали дераза шарақлаб очилганида кўзи тушган эканми, қозон тепасида турганлардан биттаси қўл силкиб шанғиллади.

— Тушавер, сосед! Палов тайёр!

Саҳар-мардонлаб кўзи учиб турибди-да, паловингга!

Гриша бошини секин ичкари тортди. Уйқусизликдан ачишган кўзларини ишқалаб, энди ваннахонага кирмоқчи эди, пастда машинанинг кучаниб гуриллагани эшитилди. Кўнглида қизиқиш уйғониб, деразага қайтиб келди. Қараса, кўча четида бир эмас, иккита ЛАЗ турибди. Автобусларнинг эшиги вошиллаб очилди-да, узун тўн кийган, бошига салла ўраганлар туша бошлади. Мункиллаб қолган, ҳасса таянган чоллар айниқса, кўп. Ораларида Будённий қиличидан бир амаллаб жон сақлаб қолгани қанчайкин?

Дастурхон бирпасда ноз-неъматларга тўлиб кетибди. Олма-анорлар. Қаҳрабодек узумлар...

Столда ўтиришини томоша қилсанг буларнинг! Худо ҳаққи, қошиқ ушлашни билмайди! Ошни қўлда ейди. Қўлда! Чоллар-ку, майли, бошқалар-чи? Бошларида шляпа, бўйинларида галстук, ошни қўли билан ейдилар. Эрталабдан бир лаган паловни уриб, қорни ёрилиб кетмагани! Ош еб бўлиб, юзига фотиҳаям тортади. Нақ кинонинг ўзи. Худо ҳаққи: декорация керакмас!

...Кун бўйи Гришанинг боши гаранг бўлиб юрди. Тушлик овқат ҳам татимади. Кечқурун ҳориб-чарчаб уйига келса, яна ўша шовқин!

Ҳой инсон! Эрталаб-ку, уйқуни ҳаром қилишга қилдинг! Мис карнайинг билан там-тамингни чалиб, бутун квартални уйғотдинг! Паловингни ейишга — единг! Бўлди-да, энди! Бу азоб ҳам бормиди ҳали?

Кун ботмасидан ҳаммаси қайтадан бошланди. Столлар безатилган. У ёқда коньяк, бу ёқда арақ. Шампан... Ичкиликка қарши кураш деган қонун йўқ экан-да, буларга! Гастрономга кирсанг бир шиша арақ учун икки соат очирид турасан. Булар бўлса, қаторлаштириб ташлабди.

Яна бошланди. Ғарт-ғурт. Айниқса, бир асбоби бор экан. Вой-вой овозининг хунуклиги! Ғийт-ғийт қилади. Худди йиғлаётган хотиндек. Асабни пармалаб юборади.

Бир маҳал қий-чув бўлиб қолди. Ялтир-юлтир кўйлак кийган хотинлар, қора-қура, иркит болалар кўча томон югуришади. Шунчаси қаёқдан пайдо бўлди? «Местнийлар» кам эдику, бу уйда? Маҳалласи кўчиб келдими, нима бало? Ҳа-а! Келинни олиб келишибди. Бир эмас, бешта енгил машина. Иккита автобус! Қаранг, «Чайка»ям бор! Миллионер бўлмаса, «Чайка»ни қаердан олади булар! Ана, куёв йигит кутиб олдилар келинни. Бошидан танга сочишяптими-ей! Комедия! Куёвнинг бошида салла, эгнида ялтироқ чопон. Камида икки минг турар! Келин оқ либосда. Бошида фата. Ҳақиқий комедия! Бири — Европа, бири — Осиё. Нима қилаяпти анави кампир! Олов ёқаяптими? Бир нарсани тутатиб юборди-ку! Бошланди яна! Ғийт-ғийт. Дангир-дунғир. Қийқириқни қаранг, қийқириқни!

Гриша деразани ёпдиямми, қулоғи тинчиса қани? Холодильникда «Чашма» бор эди шекилли? Чорт! Қурибди буям, янгисини очишга тўғри келади. Ўл-а, консерва ҳам тамом бўлган экан-ку. Майли, тузланган бодринг ҳам тешиб чиқмайди!

Кечаси деярли ухламагани учунми, бир зумда боши ғувиллаб кетди. Иккинчи қадаҳдан кейин пастдан келаётган шовқин-сурон баттар асабини қақшата бошлади. Микрофони бунча баланд!

Бўлмади! Гриша деразани шахд билан очиб қаради. Келин-куёв тўрда ўтирибди. Орқа томонида гилам. Ёнбошида артистлар. Ашулани ванг қўйяпти. Ўртада йигирма-ўттиз чоғлиси ўйин тушяпти. Нуқул сакрайди.

Гриша шовқин-сурон босилишини кутиб турди. Ашула тугаши билан овози борича ҳайқирди:

— Эй! Тинчлик борми-йўқми? Ярим кеча бўляпти. Эрталаб одамлар ишга боради.

Тўйхонага жимлик чўкди. Ўн-ўн бештаси баравар бошини кўтариб, деразага томонга қаради. Рақс тушаётганлар пилдирпис бўлиб, кўй-кўлига тарқала бошлади.

(Давоми бор).

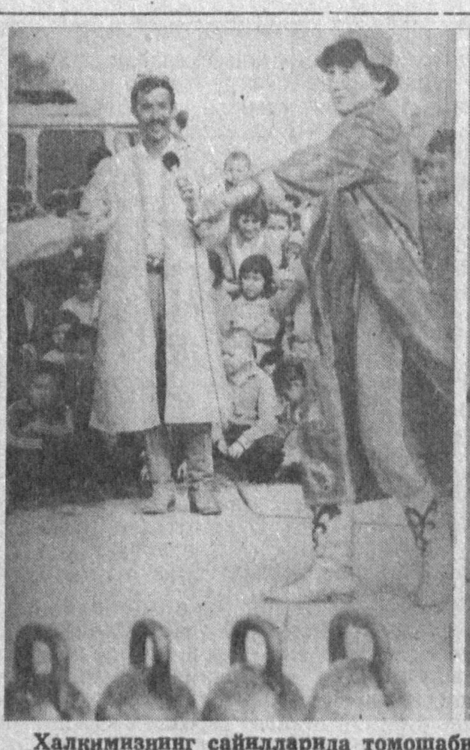

Халқимизнинг сайилларида томошабинлар юрагини шувиллатадиган санъаткорлар бор. Улар дарбозлар. Булутларга еткудек арқон устида оёғи ердан узилган дорбоз нималарни ўйлар экан? У энг аввало ерга қайтиб тушишни ўйласа, сўнгра йиғилган одамлар унинг маҳоратидан рози бўлиб кетишларини ният қилади. Ана шу ният уларни ҳайратомуз ҳаракатлар қилишга ундайди. Уларни кузатиб ўтирган отахонлар ҳам дилларида саломат бўл деяётган бўлсалар ажаб эмас.

Рустам Шарипов суратлари.

САНЪАТКОРЛАР ЭЪЗОЗЛАНДИ

ЎЗБЕКИСТОН театр арбоблари уюшмаси томонидан яхши бир анъана йўлга қўйилган. Ҳар йили икки марта ўзбек санъатининг фахрийлари, маданиятимиз ва санъатимиз заҳматкашларининг таваллудлари тантанали равишда кенг нишонланади. Бу гал ҳам театр арбоблари уюшмасининг ҳовлисидаги столлар байрамона безатилди. Ўзларининг 85-баҳорини қаршилаган Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби Бобо ота Хўжаев ва Тошкент Давлат консерваториясида баракали меҳнат қилган Сара Фоменколар, бутун умрини мақом, аскиянинг ривожи, дорбозларнинг сайилларда чиқишларини уюштиришдек эзгу ишга бағишлаган 75 ёшга тўлган Ойдин опа Саидова, 65 ёшга қадам қўйганлар—республикадаги биринчи чавандоз аёл, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Холида опа Зарипова ҳамда республикада хизмат кўрсатган артист Владимир Лапинлар дастурхон тўридан ўрин олишди.

Шу кунги кечага халқ артистлари Сора Эшонтўраева, Замира Ҳидоятова, Коммуна Исмоилова, Ориф Алимахсумов, шоир ва ёзувчилардан Иззат Султон, Шукрулло, шунингдек таниқли мусаввирлар, бастакорлар ташриф буюришди.

Иқтидорли хонанда Бахтиёр Тўлаганов, Тошкент ва Қозоғистон цирки артистларининг чиқишлари, Сиэтлда «Тановор» дастасини тузган, ҳозирда эса Тошкентда ўзбек тили ва урф-одатларини ўрганаётган Лорель Грей хонимнинг жозибали рақслари кечага ўзгача файз ва тароват бахш этди.

Дамир ИСЛОМОВ.

Муҳаррир Эркин ЭРНАЗАРОВ.

ТИЖОРАТ ЖАБАРЛАРИ ВА ЭЪЛОНЛАР

«ТАШЭКС» ишлаб чиқариш бирлашмаси негизидаги

17-ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ

1992—93 ўқув йилига

қуйидаги ихтисослар бўйича

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

— кенг қамровли дастгоҳчи,

— механика-йиғув ишлари чилангари ихтисосларига 8-синфни битирганлар икки йиллик таълим гуруҳларига қабул қилинадилар ва уларга ўрта маълумот берилмайди;

— электр-газ-пайвандчи,

— электр кўприкли кранларнинг кранчиси,

— кенг қамровли дастгоҳчи,

— электр-газ-пайвандчи-авточилангар (ўқиш муддати — 3 йил) ихтисосларига 9-синфни битирганлар уч йиллик таълим гуруҳларига (уларга ўрта маълумот ҳам берилади) ва 11-синфни битирганлар қабул қилинадилар (ўқиш муддати — 10 ой);

— двигателларни таъмирловчи авточилангар,

—электр ускуналарни таъмирловчи авточилангар,

— двигатель шассисини таъмирловчи чилангар ихтисослари бўйича мутахассислар 17-ҳунар-техника билим юрти қошидаги хўжалик ҳисобидаги ўқув марказида тайёрланади.

Ўқиш учун 480—970 сўм ҳақ тўланади.
Ўқиш муддати — 2,5 ой.

МАНЗИЛИМИЗ: Тошкент шаҳри, Куйбишев райони, Содиқов кўчаси, 6-уй (4, 5, 24-троллейбусларнинг «ТАШЭКС» ишлаб чиқариш бирлашмаси» бекати).

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ БОШҚАРМАСИ

Қибрай ноҳия халқ таълими бўлими қобилиятли болаларни Улуғбек номли 45-кўп йўналишли махсус мактаб-олийгоҳининг 10-синфига фақат «яхши» ва «аъло» баҳолар билан олийгоҳнинг тайёрлов бўлимига

ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Ўқиш соҳалар бўйича ўзбек тилида олиб борилади. Бу ўқув даргоҳига кирувчилар Тошкент тиббиёт олийгоҳи, Техника дорилфунуни, Тошкент Темир йўл транспорти муҳандислари, Шарқшунослик, Архитектура ва қурилиш олийгоҳларининг комиссиялари иштирокида олинган ёзма иш асосида

ОЛИЙГОҲ ҚАБУЛ ҲАЙЪАТИ ИШТИРОКИДА

синов-кириш имтиҳонларини топширадилар.

Тошкент тиббиёт олийгоҳига кирувчилар кимё, биология, она тилидан (ёзма), Темирйўл транспорти муҳандислари олийгоҳи, Техника дорилфунуни, Архитектура ва қурилиш олийгоҳларига кирувчилар физика, математика, она тилидан (ёзма), Шарқшунослик олийгоҳига кирувчилар инглиз тили, биронта шарқ тилидан (ёзма) имтиҳон топширадилар.

Ҳужжатлар 1992 йил 1 июндан 1992 йил 27 июнгача қабул қилинади.

Олийгоҳга кирувчилар учун қуйидаги ҳужжатлар зарур: олийгоҳ ректори ва «мактаб-олийгоҳ» директорига ариза, 9-синфни битирганлик ҳақида гувоҳнома, туғилганлик тўғрисида гувоҳномадан кўчирма, тиббий маълумотнома, 5х6 см. ҳажмидаги расм.

Кириш имтиҳонлари 1 июлдан 16 июлгача ўтказилади.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: Тошкент вилояти, Қибрай ноҳияси, «Турон» (Коммунист) жамоа хўжалиги, 45-«мактаб-олийгоҳ» биноси. ТЕЛЕФОН: 67-886.

Автобуслар: 491, 167, «Қибрай-Гулистон» «Турон» (Коммунист) жамоа хўжалиги идораси» бекати).

«Қибрай-Селекция» автобусининг «Турон» (Коммунист) бекати.

Маълумотлар олиш учун Қибрай ноҳия халқ таълими бўлими (телефон 61-244)га мурожаат қилинсин..

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги

ТОШКЕНТ ШАҲРИДАГИ Х. З. ҚАЛОНОВ НОМЛИ
ОЛИЙ ҲУНАР БИЛИМ ЮРТИ

Янги ахборот технологиялари (ЯАТ) ва бошқарувни ҳужжатлар билан таъминлаш (БҲТ) соҳаларига доир касбларни эгалламоқчи бўлган барчага

педагогик технологиянинг янги шаклларини, таълимнинг янги тизими (интеграл ва кўп босқичли ўқув режалари, якка тартибдаги ўқув режаси таркибига кирувчи фанларни танлаш, фанлар бўйича синов мулоқотларини ўтказиш, руҳшунослик-педагогик ташхис ҳоказолар)ни

ТАВСИЯ ҚИЛАДИ

Узлуксиз касбий таълим тизими олий ҳунар билим юртининг бош қоидасидир. Таълимнинг ҳар бир йили — бу эгалланган касб-ҳунар ва ўз иқтидорини —халқ хўжалигига бахшида этиш мақсадида ишлаб чиқариш сари йўл олиш имконияти демакдир. Ҳар бир йил навбатдаги таълим босқичининг танловида иштирок этишдир.

Билим юрти ўз ўқувчилари ва талабаларига янги ахборот технологиялари ва бошқарувни ҳужжатлар билан таъминлаш соҳасида ишчидан муҳандисликкача бўлган бир неча мухахассислик малакасини эгаллаш имкониятини яратиб беради.

Ўқиш муддати — 1 йилдан 6 йилгача.

Ўқишга Тошкент шаҳрида қайд қилинган, ўрта мактабларнинг 9 ва 11-синфларини битирган шахслар қабул қилинади. Ўқиш — ўзбек ва рус тилларида олиб борилади.

Танлов саралаши 3 босқичда ўтказилади:

1-БОСҚИЧ — 12, 13, 14 августда —
янги ахборот технологиялари учун — хусусий ЭҲМда математика,
бошқарувни ҳужжатлар билан таъминлаш учун диктант.

2-БОСҚИЧ — 15, 16, 17 августда —
хусусий ЭҲМда мантиқий синов мулоқотлари.

3-БОСҚИЧ — 18, 19, 20, 21 августда —
руҳшунослик-педагогика синов мулоқотлари.

Маслаҳат машғулотлари — 1—10 август кунлари ўтказилади.

Билим юртига қабул қилишда саралашнинг барча босқичларида тўпланган рейтинг натижалари асосий мезон ҳисобланади.

Ҳужжатлар 10 августгача қабул қилинади.

МАНЗИЛИМИЗ: 700084, Тошкент шаҳри, Хуршид кўчаси, 45-уй (10 «э», 85 «э» 44, 56, 88-автобусларнинг «Семашко номли илмгоҳ» бекати).

Маълумотлар олиш учун телефонлар: 34-24-18, 34-55-73.

ТОШКЕНТ ПЕДИАТРИЯ
ТИББИЁТ ОЛИЙ БИЛИМГОҲИ
кафедралар бўйича бўш лавозимларга
ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

доцент: 1-болалар касалликлари;

катта ўқитувчи: чет тиллар;

ассистентлар: 1-болалар касалликлари пропедевтикаси, нормал анатомия, 1-болалар касалликлари (2), 2-болалар юқумли касалликлари, 1-поликлиника тайёргарлиги (2)-, 2-ички касалликлар, 2-жарроҳлик касалликлари;

ўқитувчилар: рус тили, тиббий ва биологик физика, жисмоний тарбия, даволаш-жисмоний тарбия машқлари ва ВК.

Танлов муддати — эълон чиққан кундан бошлаб бир ой.

МАНЗИЛИМИЗ: 700140, Тошкент шаҳри, Чермет кўчаси, 103-уй (19, 156, 165-автобусларнинг «ТошПТОБ» бекати).

ЎЗБЕКИСТОН СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ВАЗИРЛИГИ
ПРОФЕССОР М. С. ТУРСУНХЎЖАЕВА НОМЛИ ТОШКЕНТ ТИББИЁТ БИЛИМ ЮРТИ

1992 йил 30 май, 20 июнь кунлари соат 13 дан 16 гача

ОЧИҚ ЭШИКЛАР КУНЛАРИНИ ЎТКАЗАДИ

Очиқ эшиклар кунига тўлиқ ўрта маълумотга эга бўлган 11-синф ўқувчилари ва уларнинг ота-оналари, шунингдек мактабни илгари тамомлаган ва тиббиёт билим юртига кириб ўқиши истагида юрган йигит-қизлар таклиф қилинади.

Ўқувчилар билим юрти хоналари ва ижодхоналарининг иши, бўлажак ихтисослари—«Ҳамширалик иши» (тиббиёт ҳамшираси), «Даволаш иши» (фельдшер) касби билан танишадилар.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: Тошкент шаҳри, Собир Раҳимов ноҳияси, Озод кўчаси, Культиватор торкўчаси, 16-уй, 11, 31, 28, 64-автобуслар; 8, 4, 20-троллейбуслар; 7, 15, 16-трамвайларнинг «Марказ — 26» мавзе». бекати.

Тошкент шаҳар қурилиш бош бошқармасининг

ЁҒОЧГА ИШЛОВ БЕРИШ ЗАВОДИ

Ташкилотлар, корхоналар, жамоа хўжаликлари ва давлат хўжаликларига

ҳар хил маркадаги, жилоланган ва оддий эшикларни, полбоп тахталарни ва 25 мм. кесимли арралаш материалларини, шпон қоқилган, жилоланган панелларни

АҲОЛИГА

нақд пулсиз ҳисоб-китоб йўли билан сотади

ҳар хил маркадаги жилоланган ва оддий эшикларни, полбоп тахталарни, игнабаргли дарахтларнинг думалоқ ёғочлари, 25 мм. кесимли арралаш материалларини

Нақд пулга сотади

МАНЗИЛИМИЗ: Тошкент шаҳри, 25-алоқа бўлими, А. Қаҳҳор кўчаси, 47-уй.

ТЕЛЕФОНЛАР: 55-03-19, 55-02-09, 55-06-37, 55-05-17.

ТОШКЕНТ РАДИОТЕХНИКА ТЕХНИКУМИ
БИР ОЙЛИК ПУЛЛИ ТАЙЁРЛОВ КУРСИГА

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Ўқишлар 1992 йил 1 июндан математика ҳамда она тили ва адабиётидан ўзбек ва рус тилларида олиб борилади.

Тошкент шаҳрида яшайдиган умумтаълим мактабларининг талабалари ва битирган ўқувчилари қабул қилинадилар.

Манзилимиз: **Чилонзор ноҳияси, 20-мавзе, Катта Қаъни кўчаси (Пограничная), 52-уй.**

Транспортлар: 50, 69, 78-автобусларнинг «Радиотехникум» бекати; 6, 19-тролейбусларнинг «20-мавзе», тўхташ жойи; 17-трамвайнинг «Уй-рўзғор моллари» магазини» бекати.

Маълумотлар олиш учун телефонлар: **76-67-98, 74-26-89.**

ЙЎЛОВЧИЛАР ДИҚҚАТИГА!

Иссиқлик қувурининг қайта ётқизилиши ва Полторацкий кўчаси бўйлаб Шевченко кўчасидан Пролетар кўчасигача бўлган участкада автотранспорт ҳаракатининг ёпилиши муносабати билан

1992 йил 20 майдан 20 августгача 80-автобус йўналиши ҳаракати қуйидагича ташкил этилади: «Шевченко кўчаси — Вокзалолди — Полторацкий кўчаси» ва у ёғига ўз йўналишида давом этади.

Тошкент шаҳар ҳокимиятининг барча турдаги йўловчилар транспорти ишини мувофиқлаштириш ва ривожлантириш бошқармаси.

Маълумотлар олиш учун телефон: 34-82-89.

«Узэнергоспецремонт» ишлаб чиқариш корхонаси.

ТЕЛЕФОНЛАР: 32-99-42, 33-19-83.

МУСУЛМОНЛАР ДИҚҚАТИГА!

«Руслан» саёҳат фирмаси Миср компаниясининг самолётида Тошкент — Жидда — Тошкент йўналиши бўйича 1992 йил 4 июнда Маккага ҳаж сафарига чорлайди.

«Руслан» фирмасининг манзилгоҳи: 700060, Тошкент шаҳри, Усмон Носир кўчаси, 100-уй, 6-хона.

Ўзбекистон Фанлар Академияси Тупроқшунослик ва агрокимё илмгоҳи жамоаси катта илмий ходим А. А. Турсуновга отаси

Абдурашид ТУРСУНОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан, чуқур таъзия изҳор қилади.

М. Қориёқубов номидаги Ўзбек Давлат филармонияси жамоаси филармония директори М. М. Муротовга отаси

Мўминжон МУРОТОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Кибернетика институти жамоаси «Адаптив системалар» лабораториясининг етакчи илмий ходими А. А. Аъзамовга отаси

Азизхўжа Аъзамович АЪЗАМОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Тошкент шаҳар Адлия бошқармаси жамоаси Ҳамза ноҳия судьяси Т. Қ. Мардиевага онаси

Ҳаитбуви ҚОСИМОВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

МУАССИСЛАР: Халқ депутатлари Тошкент шаҳар Кенгаши ва «Тошкент оқшоми» журналистларининг жамоаси

Тошкент оқшоми

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000. ГСП, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-уй.

Шанба ва якшанбадан ташқари ҳар куни ўзбек тилида чиқади.

ТЕЛЕФОНЛАР: қабулхона — 32-53-76, хатлар — 33-29-70, 32-53-79; эълон ва тижорат хабарларини жойлаштириш масалалари бўйича — 33-81-42, 32-55-34, 33-56-67.

Эълонлар ва тижорат хабарлари аниқ ва тўғрилиги учун жавобгарлик уларни берган ташкилот ва шахслар зиммасидадир.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни. 700000, ГСП, Тошкент, «Правда» рўзномаси кўчаси, 41.

54.544 нусхада чоп этилади. Нашр кўрсаткичи 64690 Босмага бериш вақти 11.30. Босмага берилди: 11. 30. Буюртма Г—134. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10.